VALTIO TERRORISTINA

Katariina Huovinen
Maisterintutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Toukokuu 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä YTK Katariina Huovinen	
Työn nimi Valtio terroristina	
Oppiaine Valtio-oppi	Työn tyyppi Pro gradu -tutkielma
Aika Toukokuu 2022	Sivumäärä 77
Ohjaaja Pekka Korhonen	

Tiivistelmä

Länsimainen terrorismin tutkimus keskittyy vahvasti ei-valtiollisten ryhmien harjoittamiin terroritekoihin jättäen valtioiden harjoittaman terrorismin usein tarkastelun ulkopuolelle. Tämä tutkielma tarkastelee, kuinka terrorismia voidaan harjoittaa myös valtion toimesta. Valtiot ovat merkittäviä ja vaikutusvaltaisia toimijoita kansainvälisessä yhteisössä, joten valtiollisen väkivallan tunnistaminen terroristiseksi on tärkeää. Tutkielma pyrkii korostamaan terrorismin tarkastelussa toimintakeskeisyyttä toimijakeskeisyyden sijasta.

Tutkielmassa keskitytään Yhdysvaltojen rooliin valtioterrorismin harjoittajana Noam Chomskyn käsityksen mukaan. Tutkielman tavoitteena on vastata kysymyksiin siitä, millaiset Yhdysvaltojen toimet Chomsky näkee valtiollisena terrorismina, ja kuinka Yhdysvallat käyttää niitä omaksi edukseen. Chomsky on kritisoinut laajalti Yhdysvaltojen ylivaltaa sekä toimia valtiollisen terrorismin suhteen, minkä seurauksena Chomskyn ajattelu on valtavirrasta poikkeava tutkimuksen kohde.

Valtioterrorismi on kiistanalainen käsite, mutta sen tuominen mukaan terrorismin tutkimukseen pyrkii luomaan tasa-arvoa tutkimusalalle. Valtioiden väkivaltaisia toimia saatetaan naamioida tiettyjen toimintojen taakse ja näin ollen pyrkiä oikeuttamaan niitä. Samojen määritelmien ja säännösten koskiessa myös valtioita tämä voi olla hankalampaa. Tutkimus syventyy valtion rooliin sekä väkivallan että valtion suhteeseen, minkä seurauksena on mahdollista osoittaa valtion ja väkivallan erityinen suhde.

Asiasanat valtioterrorismi, terrorismin tutkimus, väkivalta, Yhdysvallat, Noam Chomsky

Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto

Muita tietoja

Sisällysluettelo

JOHDANTO **2**

1.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TAVOITE 4
1.2 TYÖN RAKENNE JA RAJAUS 6

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT **9**

2.1 2.1 VALTIO 9
2.1.1 Thomas Hobbes ja Max Weber valtiosta *10*
2.1.2 Buzanin valtio *16*
2.2 VALTIO JA VÄKIVALTA 21
2.3 TERRORISMIN TUTKIMUS 25
2.3.1 Terrorismin tutkimusala ja määritelmä *26*
2.3.2 Perinteinen ja kriittinen terrorismin tutkimus *27*

3 VALTIOTERRORISMI **32**

3.1 MIKÄ EROTTAA VALTION VÄKIVALLAN VALTIOTERRORISMISTA 33
3.2 VALTIOTERRORISMI, LAINSÄÄDÄNTÖ JA KANSAINVÄLINEN OIKEUS 37
3.3 TEORIAA VALTIOTERRORISMIN SYNNYLLE 39

4 NOAM CHOMSKY JA YHDYSVALTOJEN VALTIOTERRORISMI **42**

4.1 CHOMSKY JA YHDYSVALTOJEN POLIITTINEN TOIMIJUUS 42
4.1.1 ”Oikeistolainen käänne” ja poliittisen ilmapiirin muutos *43*
4.1.2 Erioikeudet ja sopimusten rikkominen *46*
4.1.3 Demokratian edistäminen ulkomailla *50*
4.2 YHDYSVALTOJEN VALTIOTERRORISMIA? 55
4.3 CASE NICARAGUA 59
4.4 CHOMSKYN AJATTELU: NÄKÖKULMIA JA KRITIIKKIÄ 64

5 LOPPUPÄÄTELMÄT **70**

6 LÄHTEET **73**

JOHDANTO

Syyskuussa vuonna 2001 maailmalla järkytyttiin Yhdysvaltoihin kohdistuneista terrori-iskuista. New Yorkin Manhattanilla sijaitseviin World Trade Center torneihin tahallisesti ohjatut lentokoneet aiheuttivat suurta tuhoa, ja tapahtuma on jäänyt monien ihmisten mieleen. Iskut ovat myös usein jonkinlainen tyypillinen esimerkki terrorismista, kun aihetta pohditaan tai siitä keskustellaan. Tapahtuma on saanut valtavasti huomiota tiedotusvälineissä, ja se käynnisti laajamittaisia toimia ympäri maailmaa. Iskujen jälkeen etenkin Yhdysvalloissa haluttiin toimia nopeasti ja merkittävin vastaus iskuihin oli George W. Bushin julistama terrorismin vastainen sota. 9/11 on näin ollen muovannut käsityksiä terrorismista ja kasvattanut myös terrorismin tutkimusalaa. Terrorismia on tutkittu jo vuosikymmenien ajan, mutta WTC-iskujen jälkeinen tutkimus on ollut runsaampaa, sillä terrorismi poliittisena ilmiönä on lisännyt kiinnostusta.

Länsimaisessa tutkimuksessa terrorismin on perinteisesti katsottu olevan vapaisiin länsimaisiin demokratioihin kohdistuvia hyökkäyksiä ja väkivallantekoja. Usein terroristit nähdään myös ei-valtiollisina kapinallisina ryhminä, joiden motiivit ovat pääsääntöisesti uskonnollisia. Sillä, millaista informaatiota tuotetaan tiedotusvälineissä ja muissa lähteissä on merkitystä, koska nämä muovaavat ajatteluamme. Paljon julkisuutta saaneet tapahtumat, kuten esimerkiksi juuri iskut WTC-torneihin, on mahdollista liittää osaksi tiettyä ilmiötä (tässä tapauksessa

terrorismia), minkä seurauksena kollektiivinen käsitys terrorismista esiintyy tiettyihin mielikuviin nojaavana ajatteluna.

Terrorismia on mahdollista lähestyä myös toisesta näkökulmasta. Entä jos valtio onkin terroristisen toiminnan takana, ja toteuttajana on vapautta ja ihmisoikeuksia puolustavana esiintyvä suurvalta? Voiko valtio harjoittaa terrorismia ja millä tavoin? Valtioterrorismia on tutkittu huomattavasti vähemmän kuin ei-valtiollista terrorismia, ja valtiota ei aina oteta huomioon, kun keskustellaan terrorismista. Osa tutkijoista on sitä mieltä, että valtion harjoittamaa väkivaltaa tulisi tarkastella erillisenä ilmiönä, ei niinkään terrorismina. Tuomalla valtio mukaan terrorismin tutkimuksen kentälle saadaan kuitenkin uusia näkökulmia terrorismin ilmiön tutkimiselle, ja voi olla jopa mahdollista löytää uusia keinoja terroristisen toiminnan vastaiseen taisteluun. On myös tarkkailtava sitä, mihin ja kenen määritelmiin nojataan, kun keskustellaan terrorismista; jos yksi suurvalta onnistuu määrittämään mitä terrorismilla tarkoitetaan, on sen myös helpompaa yrittää sulkea itsensä tällaisen toiminnan ulkopuolelle.

Terrorismi ilmiönä ja terrorisminvastainen sota on ohjannut merkittävästi Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaa etenkin 2000-luvulla, minkä seurauksena sen taustalla olevia syitä on syytä tarkastella. Yhdysvaltojen reaktio syyskuun 2001 iskuihin on ollut kyseenalainen, sillä terrorisminvastaisen sodan julistaminen voidaan nähdä poliittisena liikkeenä, jossa terrorismiin vastaamisessa ei ollut ensisijaisesti edes kyse terrorismista. Terrorisminvastainen sota toimi tosiasiallisesti merkittävänä Bushin presidenttikauden asettamana suhdetoimintakampanjana, jonka tarkoituksena oli ohjata huomio pois todellisesta hankkeesta: Yhdysvaltojen täysimittaisesta pyrkimyksestä suureen strategiaan saavuttaa ja ylläpitää globaalia hallintaa sotilaallisilla keinoilla, sekä ensin huolehtia Lähi-idän hegemonisen kontrollin saavuttamisesta (Falk 2007, 4). Terrorisminvastaisella sodalla Yhdysvaltain kansalaisia ja ihmisiä ympäri maailmaa on saatu tukemaan Yhdysvaltojen esimerkiksi Lähi-Itään kohdistuvia toimia, sillä sotaa markkinoitiin pakollisena keinona eliminoida länsimaita uhkaavat väkivaltaiset terrorismiryhmät.

1.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite

Tässä tutkielmassa tarkastellaan valtioterrorismia ja valtion roolia väkivallan harjoittajana. Tarkoituksena työssä on nostaa esille mahdollisimman monipuolisesti sitä, millainen ilmiö valtioterrorismi on ja mitkä valtion harjoittamat väkivallan muodot ilmentävät valtioterrorismia. Valtioterrorismin käsitettä on pyritty avaamaan hyödyntämällä esimerkkejä valtion keinoista harjoittaa terrorismia ja vertailemalla perinteiseen terrorismin tutkimukseen. Valtioterrorismin tarkastelussa keskitytään toiminnan merkityksen korostamiseen, jolloin toiminta on keskiössä toimijan sijaan. Tutkimus pyrkii osoittamaan, että toimijan roolilla ei ole riittävästi merkitystä, jos tietyt terroristisen toiminnan piirteet täyttyvät.

Tutkielmassa syvennytään yleisesti valtioterrorismin käsitteeseen valtioteoriaa, väkivallan käsitettä ja erilaisia terrorismin tutkimusperinteitä tarkastelemalla sekä erityisesti yhdysvaltalaisen terrorismintutkijan ja Yhdysvaltojen ylivallan kriitikon Noam Chomskyn käsitykseen valtioterrorismista Yhdysvaltojen ulkopoliittisena pelivälineenä. Pyrin selvittämään, millainen valtiollinen toiminta nähdään terroristisena ja kuinka erityisesti Yhdysvallat toimii maailmanpolitiikassa myös terroristisia menetelmiä käyttäen. Teoreettisen keskustelun tarkastelun ohella erityisesti Chomskyn ajattelu on tässä työssä keskeinen lähestymistapa valtioterrorismin tutkimukseen, sillä hänen käsityksensä terrorismista painottuu vahvasti valtiollisen terrorismin tutkimukseen. Chomsky on kritisoinut vuosikymmeniä Yhdysvaltojen toimintaa, nimittäen sitä terroristiseksi. Koska valtioterrorismin tutkimus ei ole yhtä runsasta kuin perinteisen terrorismin tutkimus, valtioterrorismin tarkastelu tässä työssä on perusteltua. Aihe on tärkeä nostaa esille ja sen tarkoituksena on lisätä ymmärrystä valtiollisesta terrorismista ja valtiosta tämänkaltaisen väkivallan harjoittajana. Valtioterrorismin tunnistaminen voi usein olla haasteellista, sillä sitä pyritään naamioimaan tiettyjen toimien taakse. Tämänkin seurauksena tietoisuus ilmiöstä on merkittävää sen ymmärtämiselle sekä politiikan tutkimukselle. Valtioterrorismin tutkiminen ilmiönä sekä käsitteenä pyrkii tuomaan terrorismin tutkimuksen keskusteluun vahvistusta siitä, että valtion toimet on mahdollista laskea terroristisen toiminnan piiriin. Terrorismin tutkimuksen kentällä

asiasta kamppaillaan edelleen, minkä seurauksena tutkimusala on hyvin jakautunutta. Työn analyysiosio perehtyy Chomskyn ajatteluun sekä näkemyksiin yhdysvaltalaisesta ulkopolitiikasta, ja pyrkii näin ollen vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Valtioterrorismin erityispiirteitä sovelletaan Chomskyn esittämiin esimerkkeihin Yhdysvaltojen ulkopoliittisesta toiminnasta, minkä seurauksena pyrin osoittamaan, onko näillä toimilla ja valtioterrorismilla yhtäläisyyksiä.

Valtioterrorismi on kiistanalainen käsite, sillä edes terrorismin käsitteellä ei ole yhtä yleisesti hyväksyttävää ja universaalia määritelmää. Englanninkieliseen ja lähinnä 2000-luvun kirjallisuuteen nojaava terrorismin tutkimusala, jota tässä työssä hyödynnetään, jakautuu perinteiseen terrorismin tutkimukseen (orthodox terrorism studies) ja kriittiseen terrorismin tutkimukseen (critical terrorism studies). Nämä terrorismin tutkimuksen kaksi lähestymistapaa käsittelevät terrorismia eriävien määritelmien ja lähtökohtien kautta. Tämän tutkielman kannalta oleellinen eroavaisuus kriittisen ja perinteisen terrorismin tutkimuksen välillä on terrorismin määritelmä käsitteenä, sillä perinteinen terrorismin tutkimus määrittelee usein terrorismin ainoastaan ei-valtiollisten toimijoiden harjoittamaksi väkivallaksi. Valtioterrorismin tutkimus, jossa valtio nähdään mahdollisena terrorismin harjoittajana, on tämän seurauksena lähtökohtaisesti kriittistä terrorismin tutkimusta.

Noam Chomsky (s. 1928) on yhdysvaltalainen kielitieteen professori ja aktivisti, joka on kansainvälisesti tunnustettu kriitikko ja intellektuelli. Hän on kritisoinut erityisesti Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaa ja sen tavoitteita geopoliittiselle hegemonialle sekä globaalin kapitalismin uusliberalistista käännettä. (Garland 2009.) Chomskyn ajatukset pohjautuvat laajalti imperialismin, kapitalismin sekä rikkaan eliitin vastustamiseen, minkä vuoksi hänen voidaan nähdä edustavan vasemmistolaisuutta sekä anarkismia. Chomskyn näkemykset valikoituivat tutkimuksen kohteeksi, sillä hänen ajattelunsa on valtavirrasta poikkeavaa, ja tukee vahvasti käsitystä siitä, kuinka valtion on mahdollista toimia terrorismin harjoittajana. Chomskyn kirjoitukset ovat myös laajalti tunnettuja, ja ne ovat saaneet paljon huomiota. Jo usean vuosikymmenen

ajan Chomsky on puhunut yhdysvaltalaisen ulkopolitiikan terroriteoista, mutta siitä huolimatta valtioterrorismia ei tunnusteta kaikkialla.

Kiinnostukseni valtioterrorismin tutkimukseen on lähtenyt liikkeelle syksyllä 2020, eli paljon ennen nyt meneillään olevaa Venäjän hyökkäystä Ukrainaan. Asia kiinnosti minua alussa yleisesti niin käytännöllisenä kuin teoreettisenakin ilmiönä, mutta perehdyttyäni kirjallisuuteen kiinnostukseni alkoi keskittyä Yhdysvaltoihin, koska se on niin monia vuosikymmeniä ollut keskeinen sotilaallinen ja poliittinen toimija niin monissa konflikteissa ympäri maailman. Juuri nyt toukokuussa 2022 tätä kirjoittaessani nimenomaan Venäjän toiminta hallitsee suomalaista negatiivista julkisuutta ja vastaavasti Yhdysvallat on NATO-keskustelun aikana esiintynyt lähinnä hyväntahtoisena Suomen ja Ruotsin tukijana, jolloin sen oma väkivaltainen ulkopoliittinen toimintahistoria on häipynyt julkisen keskusteluhorisontin ulkopuolelle. Mitenkään vähättelemättä Venäjän roolia valtioterroristisena toimijana tämä tutkimus ei kuitenkaan keskity siihen eikä meneillään olevaan sotaan Ukrainassa, vaan on pysynyt alkuperäisessä kysymyksenasettelussaan.

1.2 Työn rakenne ja rajaus

Tutkielman lähtökohtana on, että valtio voidaan lukea mukaan terrorismin tutkimukseen eli valtio nähdään mahdollisena terrorismin harjoittajana. Ihmisiä vahingoittuu ja kuolee, sekä muutakin vahinkoa syntyy myös valtion toiminnan tuloksena. Tämän seurauksena tutkimuksen tavoitteena ei ole kyseenalaistaa valtioterrorismin käsitteen pätevyyttä vaan esitellä terrorismin tutkimusaloja vertailemalla niiden eroja. Asettamalla sekä valtiot että ei-valtiolliset toimijat terrorismin tutkimuksen kohteiksi luodaan tasa-arvoa tutkimusalan kentälle. Valtioiden on mahdollista oikeuttaa toimiaan esimerkiksi terrorismin vastaisen taistelun nimissä, mutta samojen määritelmien ja säännösten koskiessa myös valtioita tämä voi olla hankalampaa. Terrorismin toimintakeskeisyys on tämän tutkielman ymmärtämisen kannalta keskiössä. Terrorismin käsite on myös rajattu suurelta osin

valtioterrorismiin; tutkielma ei pyri syventymään ei-valtiolliseen terrorismiin muuten kuin vertailukohteena. Terrorismin tutkimusala on esiteltynä työssä sekä perinteisen että kriittisen terrorismin tutkimuksen hahmottamisen osalta, ja ohjaa alalla esiintyviin kiistoihin sekä siihen, mitä terrorismilla tarkoitetaan.

Valtion käsite ja valtion rooli on terrorismin tutkimuksen lisäksi oleellinen teoreettinen lähtökohta. Aluksi syvennytään valtion käsitteeseen ja sen rooliin väkivallan käyttäjänä. Tutkimuksessa on nojattu pitkälti Max Weberin ja Thomas Hobbesin klassisiin valtion määrittelyihin. Myös Barry Buzanin hieman laajempi määritelmä tuodaan mukaan luomaan syvyyttä valtion käsitteeseen ja osoittamaan, että valtio on keskeinen toimija kansainvälisessä yhteisössä. Valtion yhtenä merkittävänä tunnuspiirteenä on legitiimi väkivallan harjoittamisen mahdollisuus, joten väkivaltaa käsitellään valtion käsittelyn yhteydessä. Väkivaltaan perehdytään käsitteenä sekä ilmiönä, ja tarkastellaan sen väärinkäytön mahdollisuutta.

Koska tämä työ on teoreettinen tutkielma valtioterrorismikäsityksestä, tutkimuksen lopulla syvennytään Chomskyn valtioterrorismikäsitykseen ja siihen, mitkä Chomskyn Yhdysvaltojen ulkopolitiikan piirteet ilmentävät valtioterrorismia. Yhdysvaltojen rooli on Chomskyn käsittelyn yhteydessä esillä, sillä Chomskyn kritiikki kohdistuu laajimmin juuri Yhdysvaltoihin ja sen ulkopolitiikan harjoittamiin toimiin. Työtä rajatakseni tutkimuksessa tarkastellaan pääsääntöisesti juuri ulkopoliittisia toimia, joita Chomsky on kommentoinut. Chomskyn näkemyksiä olen pyrkinyt saattamaan arvioivaan perspektiiviin tuomalla keskusteluun Chomskylle osoitettua kritiikkiä.

Chomsky on kirjoittanut valtavan määrän sekä artikkeleita että kirjoja. Kirjoitukset ovat osittain eri tieteenaloilta, mutta Yhdysvaltojen ulkopolitiikan kritisointiin liittyen Chomskyn tuotanto on ollut runsasta. Aineistona tässä tutkielmassa on käytetty Noam Chomskyn kahta seuraavaa teosta: Culture of Terrorism (1989) ja Failed States: Abuse of Power and Assault on Democracy (2006). Nämä teokset valikoituivat Chomskyn kirjoituksista niiden sisältönsä vuoksi; molemmissa teoksissa Chomskyn ajattelun keskiössä on Yhdysvaltojen kritisointi ja valtiollisen terrorismin tarkastelu.

Culture of Terrorism (1989) keskittyy nimensä mukaisesti terrorismin kulttuuriin eli siihen, miten terrorismia harjoitetaan ja millaisia edellytyksiä se vaatii. Failed States: Abuse of Power and Assault on Democracy (2006) taas esittelee Yhdysvaltojen toimintaa ja luonnetta: suurvalta omaa oikeuden nimittää muita valtioita roistovaltioiksi, vaikka sen oma demokratia on kriisissä. Teos keskittyy myös vahvasti terroristisen toiminnan esittelemiseen ja siihen, millä keinoilla hegemoniaa pidetään yllä. Aineiston tutkimisen avulla on pyritty luomaan yhtenäinen kuva siitä, millaisena Chomsky näkee Yhdysvaltojen toiminnan ja millainen hänen käsityksensä valtioterrorismista on.

Tutkimus lähtee liikkeelle valtiosta, sillä valtio on kaiken ydin valtioterrorismin tarkastelussa. Väkivallan ja terrorismin tutkimusalan esittelyn jälkeen valtioterrorismiin paneudutaan omana lukunaan, sillä se on tutkielman keskeisin käsite. Noam Chomskyn ajattelu ja hänen valtioterrorismikäsityksensä ovat tarkasteltuina valtioterrorismia seuraavassa analyysiluvussa. Viimeisenä esitellään työn loppupäätelmiä, joissa nostetaan tutkimuksen tärkeimpiä löydöksiä sekä havaintoja. Löydökset ja havainnot, joita on tehty analyysin pohjalta, pyrkivät esittämään koherentin yhteenvedon tutkimuskysymyksistä.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Valtio

Valtio on tässä työssä teoreettisena lähtökohtana merkityksellinen, sillä sen käsitteen ja toiminnan ymmärtäminen on oleellinen työkalu tutkielman aiheen tulkitsemisessa. Valtiota on tutkittu läpi historian pyrkimyksenä ymmärtää sen määritelmää sekä monia ominaisuuksia, kuten luonnetta, kehitystä sekä tehtäviä. Modernit valtiot poikkeavat merkittävästi historiallisista valtioista, mutta samoja piirteitä on säilynyt ajan saatossa klassisen valtion määritelmän mukaan. Historiallisten yhteiskuntien tutkimuksessa on tunnistettu laajalti yhdistäviä piirteitä, joita voidaan kutsua valtiollisiksi ja liittää ne valtion universaalin käsitteen muodostamiseen (Bluntschli 1999, 22). Yleisiä piirteitä valtiolle ovat esimerkiksi kansa, maantieteellinen alue ja hallinto. Väkivallan harjoittaminen on myös valtioille ominaista, ja se nähdään klassisissa määritelmissä usein suuressakin roolissa valtioteoriassa. Fyysisen väkivallan käyttö on ollut tavanomainen väline hallitsemisessa läpi historian, ja se on onnistunut säilyttämään asemansa vahvana käsitteessä. Väkivalta määrittää valtiota, sillä sen vaatima yksinoikeus väkivallan käyttöön on jotain, joka puuttuu monilta toimijoilta.

2.1.1 Thomas Hobbes ja Max Weber valtiosta

Valtioteoriastaan tunnettu englantilainen filosofi Thomas Hobbes on kehittänyt tunnetun teorian suvereenista, *Leviathanista*, joka luo yhteiskunnan ihmisten luovuttaessa vallan tälle hallitsijalle. Väkivalta ja valtio kulkevat Hobbesin teoriassa lähekkäin, sillä hallitsijalla eli suvereenilla on käytössään kaikki valta, jossa väkivalta on oleellinen osa hallintaa. Väkivallan käytön mahdollisuuden avulla alistetaan ihmiset tottelemaan ja noudattamaan lakeja eli väkivalta toimii pelotteena. Hobbesin teoriassa yhdistyvät väkivalta ja turvallisuus: turvallisuutta pyritään luomaan väkivallan avulla, sillä suvereenin perimmäinen tehtävä on suojella alamaisiaan. Suvereenilla on legitiimi oikeus väkivaltaan, sillä sen avulla turvataan alamaisten mahdollisuus tyydyttävään elämään. Hobbesin mukaan yhteiskunnan pystyttäminen on tarpeellinen toimi, ja juuri tällainen valta voi taata sen muodostumisen:

> Therefore before the names of Just, and Unjust can have place, there must be some coercive Power, to compell men equally to the performance of their Covenants, by the terrour of some punishment, greater than the benefit they expect by the breach of their Covenant; and to make good that Propriety, which by mutuall Contract men acquire, in recompence of the universall Right they abandon: and such power there is none before the erection of a Common-wealth. (Hobbes 2018 [1651], 133.)

Hobbesin mukaan ihmisillä täytyy olla siis jokin heitä väkevämpi valta, joka sitoo heidät noudattamaan sopimuksia rangaistuksen uhalla. Valtiovalta tarjoaa Hobbesin näkemyksen mukaan ihmisille turvaa, kun he luopuvat universaalista oikeudestaan huolehtia itse turvallisuudestaan ja luovuttavat vallan ylemmälle auktoriteetille. Ihmiset eivät täten ole enää sotatilassa toistensa kanssa, vaan yhteinen suvereeni huolehtii jokaisen turvallisuudesta. Universaalilla oikeudella Hobbes viittaa tilaan, jossa ihminen on itse itsensä korkein auktoriteetti. Kynnys rikkoa sitoumuksia toisia kohtaan kasvaa, sillä rangaistus tästä rikkeestä on oltava suurempi kuin oletettava hyöty sitoumusten rikkomisesta. Jotta rangaistusta voidaan pitää pelotteena, on sen

mahdollisesti oltava hyvin väkivaltainen estääkseen sitoumusten rikkomisen. Väkivallan voidaan katsoa olevan valtiollisen hallinnon fundamentaalinen instrumentti sen pitäessä alamaiset tottelevaisina ja taatessa alamaisten pitäytymisen sitoumuksissa. Sitoumukset viittaavat valtion lakeihin, joiden avulla rauhoitetun ja stabiloidun valtion varsinainen hallinto tapahtuu.

Hobbesin mukaan yhteiskunta syntyy, kun tämä yhteinen mahti pystytetään siirtämällä valta alamaisilta suvereenille, joka yhdistää ihmisten tahdon yhdeksi ääneksi:

> The only way to erect such a Common Power, as may be able to defend them from the invasion of Forraigners, and the injuries of one another, and thereby to secure them in such sort, as that by their owne industrie, and by the fruites of the Earth, they may nourish themselves and live contentedly; is, to conferre all their power and strength upon one Man, or upon one Assembly of men, that may reduce all their Wills, by plurality of voices, unto one Will: which is as much as to say, to appoint one man, or Assembly of men, to beare their Person; and every one to owne, and acknowledge himselfe to be Author of whatsoever he that so beareth their Person, shall Act, or cause to be Acted, in those things which concerne the Common Peace and Safetie; and therein to submit their Wills, every one to his Will, and their Judgements, to his Judgment. (Hobbes 2018 [1651], 160).

Hobbes tuo mukaan valtion tarpeellisuuden myös kansainvälisessä yhteisössä; valtio suojelee ulkopuolisten hyökkäyksiltä, jotta sen sisäpuolella voidaan elää tyydyttävää elämää omana yhteisönään. Väkivaltakoneisto, joka hallitsijalla tulee olla käytössään, on tarpeellinen alamaisten suojelemisen kannalta, sillä väkivalta toimii pelotteena myös ulkopuolisille. Ne ihmiset, jotka luovuttavat valtansa yhdelle ihmiselle tai yhdelle ihmisten kokoukselle, pääsevät tämän suojeluksen piiriin. Alamaiset näin ollen siirtävät valtansa ja tunnustavat yhden ihmisen tai ihmisten kokouksen auktoriksi kaikelle ja alistavat tahtonsa hänen tahdolleen. Alamaiset ovat siis sitoutuneita hallitsijan tahtoon, sillä se ilmentää myös heidän tahtoaan. Hobbesin mukaan tämä on rauhansopimus, ja se toimii vain, jos jokainen ihminen antaa suostumuksensa tähän (Hobbes 2018 [1651], 120).

Tämän tapahtuman seurauksena syntyy rauhan ja puolustuksen tarjoaja, *Leviathan*, jolla on käsissään niin paljon valtaa ja voimaa, että hän voi käyttää sitä pelotteenaan:

> This is the Generation of that great LEVIATHAN, or rather (to speake more reverently) of that Mortall God, to which wee owe under the Immortall God, our peace and defence. For by this Authoritie, given him by every particular man in the Common-Wealth, he hath the use of so much Power and Strength conferred on him, that by terror thereof, he is inabled to forme the wills of them all, to Peace at home, and mutuall ayd against their enemies abroad. (Hobbes 2018 [1651], 161.)

Tällä henkilöllä on Hobbesin mukaan suvereeni valta, minkä seurauksena kaikki muut ovat hänelle alamaisia. Hobbesille tämä hallitsija on kiistattomasti hyvin vahvassa asemassa, mikä voidaan päätellä Hobbesin viittauksessa kuolevaiseen jumalaan. Väkivallan legitiimiä monopolia muistuttava asetelma astuu kuvaan, koska ihmiset ovat halunneet keskittää valtansa suvereenille tiedostaen sen oikeuden väkivallan harjoittamiseen. Fyysinen väkivalta on valtiolle kuuluva legitiimi keino toteuttaa valtiolle kuuluvia tehtäviä, kuten suojelua ja järjestyksen ylläpitämistä.

Hobbesin *Leviathanin* valta on absoluuttista, sillä hänelle on luovutettu kaikki oikeus päättää maansa hallinnasta ilman, että kukaan voi puuttua hallitsijan määräysvaltaan. Valtion perustaminen on kuitenkin ihmisille tärkeää, sillä se tarjoaa suojelua, jota ihmiset eivät voi Hobbesin ajattelussa luonnontilassa saavuttaa. Luonnontilalla Hobbes tarkoittaa maailmaa, jossa jokainen ihminen on toiselleen kilpailija, ja täten myös vaarallinen. Luonnontilassa ei ole sääntöjä, mutta ei myöskään velvollisuuksia muita ihmisiä kohtaan, sillä yhteiskuntaa ei ole olemassa. Ilman yhteistä kuria pitävää valtaa ihmiset ovat tilassa, jota kutsutaan sodaksi, jota kaikki käyvät kaikkia vastaan (Hobbes 2018 [1651], 115). Turvallisuus on kuitenkin Hobbesin näkemysten mukaan jotakin, mitä ihmiset tarvitsevat.

Turvallisuuden saavuttaminen on jokaiselle tärkeää, minkä seurauksena Hobbes näkee ihmisille olevan välttämättömyytenä luopua luonnontilassa vallitsevasta taistelusta ja vaihtamaan se turvallisuuteen tottelemisen avulla:

> The finall Cause, End, or Designe of men, (who naturally love Liberty, and Dominion over others,) in the introduction of that restraint upon themselves, (in which wee see them live in Common-wealths,) is the foresight of their own preservation, and of a more contented life thereby; that is to say, of getting themselves out from that miserable condition of Warre, which is necessarily consequent (as hath been shewn) to the naturall Passions of men, when there is no visible Power to keep them in awe, and tye them by feare of punishment to the performance of their Covenants (Hobbes 2018 [1651], 156)

Yhteiskunnan päämääränä on täten yksilön turvallisuus eli päästä sotatilasta, johon he tarvitsevat voimakkaampaa mahtia. Rangaistuksen uhka sitoo ihmiset noudattamaan lakeja ja näin ollen luo turvallisuutta. Tottelemisesta pidetään huolta väkivallan mahdollisuuden avulla. Valtion pelotteena toimii siis väkivalta, joka saa alamaiset taipumaan suvereenin tahtoon. Hobbes perustelee väkivallan uhan käyttöä sillä, että pelkät sanat eivät riitä velvoittamaan ja sitomaan ihmisiä, sillä ne on helppo rikkoa ja niiden voima on liian heikko, mutta pelko siitä, että rikkomuksella on pahoja seurauksia, saa ihmiset noudattamaan sääntöjä (mt., 121). Suvereenin vallankäyttö pyrkii olemaan tehokasta sekä luomaan sosiaalista järjestystä, jota ihmisillä ei ole ennen yhteiskuntaa, ja väkivalta on tämän hallintokoneiston väline saavuttaa sosiaalisen yhteisön välinen rauha.

Hobbesin teoriassa suvereeni on hyvin keskeisessä asemassa, koska kaikki valta on luovutettu hänelle. Saamaansa valtaa vastaan suvereeni huolehtii lakien noudattamisesta ja turvallisuuden takaamisesta alamaisilleen. Hobbes korostaa väkivaltaa suvereenin tärkeimpänä hallinnon instrumenttina, sillä sitä alamaiset pelkäävät. Absoluuttinen valta tarkoittaa Hobbesille myös sitä, että suvereeni ei voi menettää valtaansa eikä alamaisilla ole mahdollisuutta muuttaa hallintomuotoa, kun valta kerran on luovutettu (mt., 163–165). Hobbes kuitenkin toteaa alamaisten velvollisuuden suvereenia kohtaan kestävän vain niin kauan kuin, suvereeni pystyy heitä suojelemaan (mt., 210). Hobbesin valtioteoriaa tulkittaessa on mahdollista päätyä lopputulokseen, että teoria on hyvin ehdoton ja vielä osittain kehittymätön, sillä väkivallan uhka vaikuttaisi olevan ainoa asia, joka pitää ihmiset kurinalaisina. Ihmisten on myös luovutettava itsensä täysin suvereenin armoille saadakseen suojelua. Yhteiskunnan muodostamisen on kuitenkin selkeästi toimi, josta molemmat osapuolet hyötyvät: se pyrkii tarjoamaan alamaisille turvaa ja suvereenille oikeuden

toteuttaa tahtoaan ja omata lähes rajoittamattomasti valtaa. Väkivallan elementti on vahvasti läsnä teoriassa, sillä yhteisellä suostumuksella alamaiset luovuttavat suvereenille väkivallan monopolin, jonka seurauksena muodostuu yhteiskunta.

Max Weberin valtioteoria on Hobbesin teorian lailla laajalti siteerattua, ja siinä väkivalta nousee esiin yhtä vahvasti valtion hallinnon tarpeellisena instrumenttina ja edellytyksenä valtion olemassaololle. Väkivallan legitiimi monopoli on valtiota vahvasti määrittävä piirre. Määritelmän voidaan katsoa kuvaavan modernimpaa yhteiskuntaa, sillä Weber on kirjoittanut teoriastaan lähes 300 vuotta Hobbesia myöhemmin. Weberin klassinen määritelmä menee näin:

> Nowadays, by contrast, we have to say that a state is that human community which (successfully) lays claim to the *monopoly of legitimate physical violence* within a certain territory, this ´territory´ being another of the defining characteristics of the state. […] The state is held to be the sole source of the ´right´ to use violence. (Weber 1994, 310–311).

Valtion ja väkivallan suhde on keskiössä Weberin myös ajattelussa. Onnistunut vaade yksinomaiseen tunnustettuun voimankäyttöön on valtion perimmäinen ominaisuus. Weber myös esittää valtion ainoana oikeaksi tunnustettuna väkivallan lähteenä. Se on yksi valtion määritelmän peruspiirteistä, jota Weber korostaa ylitse muiden. Toiseksi tärkeäksi piirteeksi nousee maantieteellinen alue, joka määrittää valtiota; sillä on oltava territorionsa ja rajansa. Maantieteellinen alue ja valtion väkivallan legitiimi monopoli muodostavat valtion. Tämä sopii sekä moderniin valtiokäsitykseen että moniin historiallisiin poliittisiin organisoitumisen muotoihin. Valtiota ei voi yksinkertaisesti olla olemassa ilman näitä piirteitä. Weber perustelee väkivallan tarpeellisuutta valtion käsitteelle anarkian kautta:

> If there existed only social formations in which violence was unknown as means, then the concept of the 'state' would have disappeared: then that condition would have arisen which one would define, in particular sense of the word, as 'anarchy'. Violence is, of course, not the normal or sole means used by state. (Weber 1994, 310.)

Weberin mukaan järjestäytyneessä sosiaalisessa yhteisössä väkivallan potentiaali on välttämätöntä. Muuten niissä vallitsee anarkia, missä ei ole selkeää rakennetta eikä

täten valtiosta voida puhua. Vaikka Weber korostaa valtion käyttämän väkivallan potentiaalin tärkeyttä sen olemassaolon kannalta, hän kuitenkin painottaa, että se ei ole ainoa valtion käyttämä hallintokeino. Väkivalta siis määrittää valtiota, mutta se ei tarkoita valtion turvautuvan jokaisessa tilanteessa väkivaltaan. Yhtenä valtiota määrittävänä asiana voitaisiin pitää niitä tehtäviä, joita valtiolla on. Weber kuitenkin painottaa, että valtiota ei voida määritellä yksinomaan sen tehtävien perusteella. Weberin mukaan tehtävien kautta määrittely ei ole suotavaa, sillä tehtävät ovat vaihdelleet:

> There is hardly a task which has not been undertaken by some political association at some time or other, but equally there is no task of which it could be said that it is always, far less *exclusively*, the preserve of those associations which are defined as political (in today's language: states) or which were the historical predecessors of the modern state. In the last analysis the modern state can only be defined sociologically in terms a specific means (*Mittel*) which is peculiar to the state, as it is to all other political associations, namely physical violence (*Gewaltsamkeit*). (Weber 1994, 310.)

Weberin ajattelussa erityiset keinot määrittävät valtiota paremmin kuin tehtävät, sillä ne ovat valtiolle useimmiten ominaisempia kuin tehtävät, jotka ovat vaihdelleet aikojen saatossa. Tehtävät eivät Weberin ajattelussa vaikuttaisi myöskään olevan tarpeeksi tarkkoja määrittelyyn sopiviksi. Väkivalta on spesifi keino, joka Weberin mukaan määrittää valtiota paljon tarkemmin kuin erilaiset tehtävät, jotka olisivat jokaiselle valtiolle tyypillisiä. Weberin näkemys tehtävien riittämättömyydestä määrittelemään valtiota on oleellinen huomio, sillä yhteiskunnallisilla yhdistyksillä tai järjestöillä voi ilmetä valtiollekin tyypillisiä tehtäviä toiminnassaan, mutta väkivallan legitiimin monopolin aspekti erottaa roolit selkeästi toisistaan.

Weberille legitimiteetti on tärkeä piirre valtion väkivallan ja vallankäytössä. Väkivallankäyttö ei yksinään määritä poliittista yhteisöä valtioksi vaan sen pitää perustua kansalaisten hyväksyntään. Legitimiteetillä on valtion kaltaisessa järjestelmässä vankkumaton asema, sillä ilman sitä ei voida puhua valtiosta. Väkivallan monopoli ei takaa oikeutta mielivaltaiseen väkivaltaan vaan sen on oltava aina legitiimiä, kuten Weber korostaa. Erilaisissa järjestelmissä legitimiteetti voi perustua erilaisiin tekijöihin, kuten esimerkiksi silloin, jos vertaillaan demokratioita ja

diktatuureja keskenään. Se, mistä legitimiteetti tulee, on usein valtiokohtaista, mutta Weber näkee sen oleellisena asiana. Valtion olemassaololle ehdotonta on siis hallittavien myöntyminen auktoriteetin tahtoon (mt., 311).

Hobbesin ja Weberin ajattelussa yhdistyy samoja piirteitä, ja molemmissa painotetaan väkivaltaa vallankäytön ja hallitsemisen instrumenttina. Suvereenin valta ja väkivallan legitiimi monopoli eivät ole identtisiä tulkintoja väkivallasta, mutta niille on yhteistä väkivallan tarpeellisuuden korostaminen. Väkivallan monopolin voidaan myös katsoa toimivan pelotteena lakien ja sosiaalisen järjestyksen rikkomiselle, kuten Hobbes kuvailee suvereenin valtaa. Hobbesille valtion perustaminen on sopimus ja Weberille taas onnistunut ihmisyhteisön vaatimus. Väkivallan käytön perustelun pohjalta käy ilmi, että ideaalitilanteissa, jossa valtion lakeja sekä sosiaalista järjestystä noudatetaan, väkivaltaa ei tarvitsisi edes käyttää, sillä jo pelkkänä pelotteena sen on mahdollista pystyä hallitsemaan ihmisten käyttäytymistä. Weber eksplisiittisesti korostaa tämän tilanteen legitiimisyyden tärkeyttä, eli että kansalaiset hyväksyvät tilanteen. Hobbesilla ei vielä ollut käytössään legitiimiteetin käsitettä, mutta toki hänkin jo ajatteli kansalaisten oman etunsa kannalta näin toimivan. Weberin teorian voidaan katsoa olevan hieman kehittyneempi käsitteistön suhteen.

2.1.2 Buzanin valtio

Barry Buzanin teoria valtiosta on huomattavasti moniulotteisempi kuin Hobbesin ja Weberin, ja se korostaa enemmän valtiota yhtenä yksikkönä kansainvälisessä ympäristössä sekä sen erilaisia osa-alueita. Buzan on kritisoinut weberiläistä valtiokuvaa sen rajoittuneesta määritelmästä (Buzan 1991, 61), joka perusteella voidaan myös olettaa Hobbesin määritelmän olevan liian kapea Buzanin ajatteluun. Hobbesiin verrattuna Buzanin valtioteoria on myös huomattavasti modernimpaa ajattelua, sillä Buzanin teoriassa paneudutaan nykyaikaisen valtion tarkasteluun.

Buzanin valtio muodostuu myös turvallisuusnäkemyksen kautta, sillä Buzan käsittelee valtiota kansallisen ja kansainvälisen turvallisuuden kohteena.

Buzan jakaa valtion määritelmän minimaaliseen ja maksimaaliseen käsitykseen, jotka kuvaavat kansalaisten ja valtion suhdetta. Minimaalinen käsitys nousee esiin John Locken yhteiskuntasopimuksen käsitteestä, joka korostaa kuvaa valtiosta, joka tarvitsee toimiessaan hyväksynnän sen muodostaneilta kansalaisilta. (Buzan 1991, 39.) Valtio on tässä tapauksessa olemassa ensisijaisesti sen kansalaisia varten eikä sillä ole juurikaan omia intressejä. Valtion toimintaa arvioidaan sen perusteella, kuinka hyvin se palvelee yksilöiden intressejä sekä arvoja (mt., 39). Minimaalinen käsitys painottuu vahvasti yksilöihin, mutta valtion omat intressit ovat myös oleellinen tarkastelun kohde, jota maksimaalinen käsitys valtiosta esittelee. Maksimaalinen käsitys valtiosta ei siis ole vain osiensa summa vaan siinä valtiolla nähdään olevan myös omia intressejään, ja sen intressit saattavat perustua esimerkiksi marxilaisittain ajateltuna hallitsevan eliitin omiin tavoitteisiin, johon se käyttää valtiota (mt., 40). Valtiolla voidaan katsoa maksimaalisessa käsityksessä olevan siis omia päämääriä, ja sen on mahdollista toteuttaa näitä usein ilman kansalaisten hyväksyntää tai vaihtoehtoisesti kansalaiset voivat olla jopa tietämättömiä näistä. Hallitsevan ryhmän tai eliitin omat tavoitteet ovat hyvä Buzanin nostama esimerkki siitä, miten valtion on mahdollista toimia, sillä on olemassa lukuisia esimerkkejä siitä, miten valtio toimii kansan mielipiteestä huolimatta. Tähän aiheeseen palataan tutkimuksessa myöhemmin, kun käsitellään Yhdysvaltojen toimintaa.

Minimaalinen ja maksimaalinen jaottelu eivät kerro erityisen tarkasti siitä, mistä valtio muodostuu, ja sen seurauksena Buzan on esitellyt toisenkin jaottelun. Buzan lähestyy valtiota jakamalla sen valtion ideaan, institutionaaliseen muotoon ja fyysiseen perustaan. Buzanille nämä kolme ominaisuutta ovat tärkeitä valtion käsitteen ymmärtämisen kannalta, sillä ne kuvaavat osien erilaisia tehtäviä, mutta ovat silti toisistaan riippuvaisia. Buzanin mukaan valtio muodostuu näistä ominaisuuksista:

> What are the defining characteristics of states as a class of objects? They must have a physical base of population and territory; they must have

> institutions of some sort which govern the physical base; and there must be some idea of the state which establishes its legitimacy in the mind of its people. These three features alone, however, do not add up to statehood. An agricultural commune, a factory, a family household and numerous other social units could meet these criteria. The additional factors which make states a distinctive group of entities are size and sovereignty. (Buzan 1991, 65–66.)

Valtion idealla Buzan tarkoittaa kaikista abstrakteinta, mutta keskeisintä osaa valtiosta. Valtion idea vastaa kysymyksiin valtion olemassaolosta; minkä vuoksi se on olemassa ja mitä se pyrkii tekemään? (mt., 69–70.) Valtion idea ilmentää siis perimmäisiä syitä sille, miksi valtio on perustettu. Se on abstrakti, sillä idea on ihmisten mielissä ja kollektiivisessa ajattelussa. Valtion idean voidaan katsoa Buzanin mukaan nousevan esimerkiksi tietyn kansan halusta perustaa valtio itselleen, jolloin valtion tehtävänä on suojella tätä kansaa ja antaa sille konkreettinen ilmiasu (mt., 72–73). Kansa on kuitenkin vain yksi mahdollinen idea valtion perustamiselle eikä läheskään ainoa, jonka pohjalta valtio perustetaan. Merkityksellisenä asiana Buzan näkee sen, että valtiota muodostaessa sen kansalaisilla on jokin käsitys valtiosta, mikä vahvistaa sen legitimiteettiä heidän ajattelussaan. Toisin sanoen legitimiteetti kertoo siitä, miksi valtion on syytä olla olemassa. Buzanin mukaan asianmukaisesti perustetulla valtiolla on syytä olla jokin tunnusomainen ajatus valtiona olemisesta. Se on valtion poliittisen identiteetin ydin (mt., 70). Kuten aikaisemmin mainittu, tämä voi olla jokin tietty konstruoitu kansa tai myös monien kansojen ryhmä jonkin maantieteellisen alueen sisällä. Valtion idea on valtion ydin, joka antaa syyn valtion perustamiselle ja pitää valtion omana kokonaisuutenaan. Buzanille tämä idea vaikuttaisi olevan keskeisintä, sillä se pitää kansan yhtenäisenä, minkä Buzan taas näkee tarpeellisena valtion turvallisuudelle ja säilymiselle.

Institutionaalisella muodolla Buzan tarkoittaa valtion instituutioita. Valtion instituutiot käsittävät koko hallintokoneiston mukaan lukien sen toimeenpano-, lainsäädäntö-, hallinto- ja oikeuselimet sekä lait, menettelyt ja normit, joiden mukaisesti ne toimivat (Buzan 1991, 82–83). Valtion instituutiot ohjaavat valtion idean ohella valtion toimintaa sekä kansalaisia ja niiden tarkoituksena on ylläpitää järjestystä valtiossa. Buzan (mt., 86.) korostaa, että instituutiot ja valtion idea kulkevat lähellä toisiaan, sillä esimerkiksi demokratian tai kommunismin idea on hyödytön, jos

instituutiot eivät ole toimeenpanemassa sitä. Vastakkaisesti myös instituutiot tarvitsevat idean, joka antaa niille määritelmän ja tarkoituksen. Instituutioiden ja valtion idean lisäksi Buzan nostaa esiin vielä valtion fyysisen perustan, joka on oleellinen valtion olemassaololle. Fyysinen perusta on nimensä mukaisesti se fyysinen ala, jossa valtio ilmentyy eli maantieteellinen alue. Se käsittää populaation sekä alueen, mukaan lukien luonnonvarat ja ihmisten luoman varallisuuden rajojensa sisäpuolella (mt., 90). Fyysinen perusta on selkein osa valtiosta, ja Buzan (mt., 91) painottaa sen olevan myös monille valtioille tyypillisin yhdistävä piirre, sillä fyysinen perusta ei poikkea merkittävästi muiden valtioiden fyysisistä ominaisuuksista, vaikka pinta-ala ja väkiluku vaihtelevatkin. Jokaisella valtiolla tulee kuitenkin olla fyysinen perusta, jossa se toimii. Yhtenä edellytyksenä valtioilla usein on myös se, että valtio tunnustetaan kansainvälisessä yhteisössä.

Valtiolle tyypillistä on olla oman alueensa ja kansansa ylin auktoriteetti. Buzan nostaa yhdeksi tärkeäksi valtiota määrittäväksi piirteeksi suvereniteetin:

> Sovereignty provides the crucial element dividing states from all other social units. […] Sovereignty, simply put, means self-government. It requires denial of any higher political authority, and the claiming by the state of supreme decision-making authority both within its territory and over its citizens. (Buzan 1991, 67.)

Suvereniteetin Buzan näkee erityisenä elementtinä, sillä se erottaa valtiot muista sosiaalisista yksiköistä. Valtion suvereniteetin tunnustaminen muiden toimijoiden puolesta on tärkeää valtion olemassaolon kannalta, sillä tämän seurauksena valtiota ei voida pitää minkään korkeamman auktoriteetin alaisena. Valtio omaa täten ylimmän määräysvallan kansalaisiaan sekä aluettaan kohti. Buzan korostaa suvereniteettia ja sen merkitystä maailmassa, jossa on olemassa muitakin toimijoita eivätkä valtiot toimi eristyksissä muusta maailmasta. Valtioilla vaikuttaisi esiintyvän luontainen halu olla vapaita muista valloista, ja tämän seurauksena suvereniteetti sopii yhdeksi valtiota määrittäväksi ominaisuudeksi. On mahdollista pohtia, voidaanko puhua valtiosta, jos se ei omaa suvereniteettia, sillä tämän seurauksena valtio ei todellisuudessa itse hallitse aluettaan tai kansalaisiaan vaan jokin toinen auktoriteetti saattaa ohjata toimintaa.

Suvereniteetti ei kuitenkaan ole täysin kiistaton käsite, ja siihen liittyy käytännön ongelmia, joita Buzan nostaa esiin. Buzan kyseenalaistaa esimerkiksi, mistä suvereniteetti syntyy, kuka sitä harjoittaa ja milloin voidaan puhua suvereniteetista. (Buzan 1991, 67.) Pohdinnassaan Buzan tuo keskusteluun ajatuksen siitä, että ainoastaan toisten valtioiden tunnustus suvereniteetille ei ole riittävä peruste sen olemassaololle vaan suvereniteetti on monen asian summa. Hän ei päädy mihinkään tiettyyn määritelmään vaan ennemminkin osoittaa suvereniteetin olevan tärkeä, mutta mutkikas käsite valtion kannalta. Tämän seurauksena suvereniteettia on mahdollista pitää yhtenä merkityksellisenä valtiota määrittävänä piirteenä, ja sen voidaan katsoa muodostuvan ennemmin valtion sisäisistä kuin ulkoisista tekijöistä, vaikka ulkoisten tekijöiden tuki suvereniteetille on olennaista.

Buzanille valtion idea, institutionaalinen muoto ja valtion fyysinen perusta näyttäytyvät erilaisina turvallisuuden kohteina, mutta tässä työssä ne määrittävät sellaisinaan valtiota, ja ovat selkeyttämässä sitä, mitä valtiolla tarkoitetaan. Nämä kolme valtion osa-aluetta ovat erottamattomia toisistaan, ja yhdessä ne muodostavat eräänlaisen käsityksen siitä, mitä valtiolla voidaan tarkoittaa. Buzanin määritelmä sopii moderniin valtioon, ja määritelmän avulla on mahdollista tarkastella valtiota kansainvälisenä toimijana, joka on tämän tutkimuksen kannalta merkittävää. Buzan lähestyy valtiota moniulotteisemmin kuin Hobbes ja Weber, sekä käsitteellistää valtiota turvallisuuden kautta yhtenä yksikkönä kansainvälisessä yhteisössä. Buzan vertailee valtiota ja ihmisyksilöä erilaisina turvallisuuden kohteina, minkä avulla hän pyrkii osoittamaan sekä valtion erityisyyden mutta myös toimijuuden voimakkuuden. Buzanille valtiot muodostuvat erilaisista ominaisuuksista, jotka ovat erillisiä osia, mutta vahvasti yhteen linkittyneitä monella tapaa. Valtion monipuolinen määrittely tukee käsitystä siitä, että valtio on monimutkainen toimija kansainvälisessä yhteisössä, ja valtioiden sekä sisäiset että ulkoiset poliittiset toimet vaikuttavat tähän yhteisöön. Hobbesin ja Weberin tavoin Buzan ei korosta väkivallan monopolia, mutta institutionaalinen muoto käsittää hallintokoneiston, jolla oletetusti on väkivallan monopoli hallussaan.

2.2 Valtio ja väkivalta

Valtioilla voidaan siis todeta olevan hallussaan väkivallan monopoli. Tämän seurauksena väkivallan tarkastelu on olennaista tutkimuksen kannalta, koska valtio on tässä tutkimuksessa merkittävin toimija. Alaluku esittelee väkivallan käsitettä sekä ilmiötä, jonka jälkeen pohditaan valtion ja väkivallan suhdetta. Valtion ja väkivallan suhteessa tämän tutkimuksen kannalta merkityksellistä on väärinkäytön mahdollisuus. Valtiot ovat kansainvälisellä pelikentällä ainutlaatuisia toimijoita verrattuna muihin toimijoihin, minkä seurauksena niiden harjoittama väkivaltakin usein poikkeaa muusta väkivallasta. Yhtenä tällaisena erona voidaan nähdä se, että koska valtioilla on väkivallan suhteen monopoli, se takaa niille tietynlaisia oikeuksia väkivaltaan. Valtiot ovat esimerkiksi ainoita toimijoita, joille oikeus väkivallan käyttöön on kirjoitettu kansainväliseen lainsäädäntöön (Killingsworth, Sussex, & Pakulski 2016, 2). Tämä kuvaa hyvin valtioiden ja väkivallan linkittynyttä suhdetta.

Yhteiskuntatieteiden alalla väkivalta on yksi kaikista vaikeimmista ja hankalimmista käsitteistä määrittelynsä suhteen (Imbusch 2003, 13). Vaikka väkivalta on monelle tuttu ilmiö ja valtaosa ihmisistä omaa käsityksen siitä, mitä se on, määritteleminen ei ole yksinkertaista vaan usein monimutkainen kysymys. Väkivalta on usein myös hyvin vaihtelevaa; sillä on nähtävissä erilaisia muotoja sekä ominaisuuksia. Väkivaltatutkimuksen perimmäisenä ongelma on, mikä tulisi luokitella väkivallaksi, sillä konsensusta on hankala saavuttaa (Heitmeyer & Hagan 2003, 4). Yhtenä vakiintuneena väkivallan määritelmänä voidaan pitää World Health Organizationin (WHO) eli Maailman terveysjärjestön käsitystä väkivallasta, sillä WHO on kansainvälisesti tunnustettu Yhdistyneiden Kansakuntien järjestö. WHO:n

määritelmä ei ole täysin aukoton, mutta koska tässä tutkimuksessa keskitytään väkivaltaan kansainvälisellä tasolla, sopii määritelmä antamaan kuvaa siitä, mitä väkivallalla voidaan tarkoittaa. WHO määrittelee väkivallan seuraavasti:

> The intentional use of physical force or power threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment or deprivation. (WHO 2002, 4; viitattu kohteessa Hamby 2017.)

Määritelmä on lyhyt, eikä sisällä juurikaan esimerkkejä siitä, millainen teko tai toiminta luokitellaan väkivallaksi, mutta se ottaa huomioon fyysisyyden lisäksi myös väkivallan psykologiset haitat sekä laiminlyönnin. Sherry Hamby (2017, 169) toteaa WHO:n määritelmän olevan yksi kestävimmistä olemassa olevista väkivallan määritelmistä, koska siinä määritellään selkeästi haitallinen terveysvaikutus keskeiseksi määrittelypiirteeksi korostamatta vain välittömien fyysisten vammojen etusijaa muihin vahinkoihin nähden. WHO:n lähestymistapa ei keskity siis ainoastaan fyysisiin vammoihin tai väkivallasta johtuviin kuolemiin, vaan näkee väkivallan pitkäaikaisseuraamukset ja haitat olennaisina osina väkivallantekoja. Yhteiskunnassa nämä seuraamukset saattavat olla pitkäaikaisia ja kuormittaa yksilöiden lisäksi myös terveydenhuoltoa tai muita yhteisöjä. Lisäksi Hamby näkee edistyksellisenä määritelmässä sen, että siinä juuri vältetään esimerkkejä ja tunnustetaan teon sekä siitä aiheutuvan haitan välisen yhteyden todennäköisyys (Hamby 2017, 169). Haittojen ja seurauksien huomioonottaminen on keskeistä, sillä väkivaltaa ei pitäisi katsoa vain tekona, joka on päättynyt toiminnan loputtua tai ei aiheuta näkyvää fyysistä haittaa. Hambyn mukaan tarkempi väkivallan määritelmä sisältää neljä tärkeää elementtiä:

> A precise definition of violence requires four elements. Violence is behavior that is (a) intentional, (b) unwanted, (c) nonessential, and (d) harmful. (Hamby 2017, 168)

Tahallinen ja ei-toivottu, ei-välttämätön vahingoittava teko ovat väkivaltaista toimintaa yhdistäviä piirteitä. Etenkin toiminnan tahallisuudesta ollaan laajalti yhtä mieltä, ja sitä pidetään yhtenä tärkeimpänä väkivaltaa määrittävänä piirteenä

(Uzunoğlu & Baybars-Hawks 2016, 1). Muidenkin edellä mainittujen piirteiden paikkansapitävyyteen voidaan samaistua helposti, sillä väkivallan uhrit eivät toivo joutuvansa teon kohteeksi, teko usein vahingoittaa uhria ja se ei ole välttämätön valinta. Peter Imbusch (2003, 23) korostaa, että yksilön suora väkivalta on käyttäytymisvaihtoehto, joka harvoin on välttämättömyys. Se on valinta, joka voidaan tehdä missä tilanteessa tahansa. Tämäkään jaottelu ei kuitenkaan tarjoa täysin tarkkaa määritelmää väkivallasta, sillä siinä on keskitytty lähinnä siihen, millaista väkivalta on. Jaottelu ei esimerkiksi keskity siihen, kuka on uhri ja kuka väkivaltaa harjoittaa. Väkivaltaa on mahdollista tarkastella monen eri elementin ja piirteen kautta, mutta työn rajaamiseksi aiempien määritelmien saralla keskitytään perinteiseen jaotteluun fyysisen ja psyykkisen väkivallan erittelemiseksi sekä mikro- ja makrotason väkivaltaan, koska tämä jaottelu tarjoaa hedelmällisen katsauksen valtiolliseen väkivaltaan.

Suoralla, fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan toimintaa, jonka tarkoituksena on vahingoittaa, satuttaa tai tappaa toisia ihmisiä, ja tämä on kiistattomasti väkivallan ongelman ydin. Se on tahallista ja tuottaa voimansa ihmiskehon omasta toimesta eikä täten tarvitse muita välineitä sen tuottamiseen. (Imbusch 2003, 23.) Fyysinen väkivalta on keino, johon lähes jokainen pystyy niin valitessaan. Fyysisyydellä tarkoitetaan juuri kehoon kohdistuvaa väkivaltaa. Psykologinen tai henkinen väkivalta taas kohdistetaan henkilön mieleen, sieluun tai psyykeen, ja se voi perustua sanoihin, eleisiin, kuviin, symboleihin tai elämälle välttämättömien asioiden riistämiseen (mt., 23). Psykologinen väkivalta ei ole usein yhtä näkyvää kuin fyysinen väkivalta, joten sen havaitseminen voi olla hankalampaa. Psykologisen väkivallan vaikutuksia on myös vaikeampi ennustaa, kun taas fyysisen väkivallan tapauksessa seuraukset väkivallasta ovat suuressa määrin ennustettavissa. Psykologisen väkivallan seuraukset ovat täten vaihtelevia, ja suorittajalla ei ole yhtä paljon kontrollia lopputulokseen – mutta se ei tarkoita, etteivätkö seuraukset voisi olla uhrille yhtä haitallisia. (mt., 23.)

Väkivallan ilmiötä tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon eroavaisuudet yksilöllisen, kollektiivisen ja laittoman valtiollisen väkivallan välillä. Tämä johtuu siitä, että kollektiivista ja laitonta valtion väkivaltaa ei voida pitää pelkästään

yksilöiden väkivallantekojen summana, vaan se noudattaa myös täysin erilaisia rakenteellisia periaatteita, joita ei voida johtaa yksilöiden käyttäytymisestä. (Imbusch 2003, 27.) Mikro- ja makrotason väkivalta viittaavat siihen erotteluun, kenen toimesta väkivaltaa harjoitetaan. Erityisesti makrotason väkivalta on tämän tutkimuksen kannalta merkityksellistä, sillä makrotason väkivallalla tarkoitetaan esimerkiksi juuri valtion toimia muun kollektiivisen väkivallan ohella. Mikrotason väkivalta taas puolestaan palautuu yksilöiden väkivallantekoihin. Yksilöllinen ja valtiollinen väkivalta poikkeavat toisistaan esimerkiksi tarkoitusperiensä ja motiiviensa suhteen, jonka seurauksena tarkastelu on välttämätöntä näiden eri väkivallantekojen ymmärtämiselle.

Yksilön suorittama väkivallanteko perustuu lähes poikkeuksetta henkilökohtaiseen motiiviin, jossa tekijällä on jonkinlainen yhteys uhriin. Tekijän tarkoituksena on satuttaa, vahingoittaa, pakottaa tai muuttaa uhrinsa käyttäytymistä. Teko on tahallista toimintaa, mutta ei poliittista, sillä se rajoittuu välittömään sosiaaliseen ympäristöön. (mt., 27.) Yksilöllisen ja kollektiivisen väkivallan eroavaisuudet ovat näkyviä, mutta raja niiden välillä voidaan nähdä myös häilyvänä. On mielenkiintoista pohtia, milloin yksilön väkivalta muuttuu kollektiiviseksi väkivallaksi ryhmässä tai valtion toimia suorittaessa. Vertailu auttaa kuitenkin ymmärtämään erottelua, sillä se korostaa tärkeimpiä eroavaisuuksia. Yksilön vakivallanteot aiheuttavat myös usein vähemmän vahinkoa tai vaurioita kuin mitä ryhmä tai valtio voivat saada aikaan. Imbuschin (2003, 27) mukaan kollektiivinen ja laiton valtiollinen väkivalta palvelevat useimmiten jotakin tiettyä tarkoitusta, ja niissä esiintyy monesti poliittisia elementtejä, sillä niitä harjoitetaan toiminnallisemmin. Kollektiivisella väkivallalla Imbusch (2003, 28) viittaa esimerkiksi poliittiseen väkivaltaan, sisällissotiin tai joukkojen harjoittamaan väkivaltaan, jota ei harjoiteta valtion toimesta, kun taas valtion väkivallalla hän tarkoittaa sotia, valtioterrorismia tai esimerkiksi diktatuurien harjoittamaa väkivaltaa. Kollektiivinen väkivalta ja laiton valtion väkivalta ovat julkisia tai puolijulkisia pelkästään laajuutensa seurauksena, ja niiden harjoittama vahingoittaminen sekä tappaminen on itsessään riippuvainen erityisistä edellytyksistä ja olosuhteista (mt., 27). Teot tapahtuvat todennäköisemmin suuressa mittakaavassa, joten niiden huomaaminen on yleisempää kuin yksityisten väkivallantekojen. Väkivallan toteuttamiselle ryhmässä tai valtion toimesta tarvitaan

myös usein jonkinlainen strategia, sillä jos ne palvelevat jotakin tarkoitusta, teot eivät voi olla täysin sattumanvaraisia.

Valtion väkivallan monopolista huolimatta valtiolla ei ole oikeutta käyttää väkivaltaa laittomasti tai silmittömästi. Vallan ja väkivallan väärinkäytön mahdollisuus on kuitenkin olemassa, ja historian saatossa monissa valtioissa näin on tapahtunut. Kuten aiemmin mainittiin, valtioilla on erityinen suhde väkivaltaan ja enemmän oikeuksia harjoittaa sitä. Tämän on mahdollista lisätä riskiä, että valtio harjoittaa väkivaltaa laittomasti ja monopolin varjolla naamioida toimintansa lailliseksi. Väkivallan monopolin tarkoituksena on turvata ja ylläpitää yhteiskunnallista järjestystä sekä saattaa vastuuseen sitä rikkovat kansalaiset, mutta Buzanin maksimaalisen valtiokäsityksen mukaan myös valtioilla voi olla omia intressejä. Näiden intressien tavoittelemiseksi valtio tai sitä hallitseva eliitti voi sortua väärinkäyttämään väkivallan monopoliaan eli näin ollen rikkomaan itse pelisääntöjä. Valtion harjoittamaan väkivaltaan palataan tarkemmin, kun käsitellään valtioterrorismia.

2.3 Terrorismin tutkimus

Tämä osio esittelee terrorismin tutkimusta tutkimusalana, joka on jakautunut pääosin kahteen erilaiseen lähestymistapaan: perinteiseen sekä kriittiseen terrorismin tutkimukseen. Tarkoituksena on käsitellä terrorismia tutkimusalana, sen määritelmiä ja tärkeimpiä huomioita. Tutkimusalaan ja määritelmiin perehtyminen nostaa esiin valtioterrorismin käsitteeseen liittyviä ongelmia, joita on hyvä ymmärtää tutkittaessa valtioterrorismia. Kriittinen terrorismin tutkimus on tämän tutkimuksen kannalta tärkeä, sillä se sisällyttää valtioterrorismin tutkimukseen, mutta perinteisen terrorismin tutkimuksen tunteminen auttaa hahmottamaan tutkimusalalla käytävää kamppailua ja poliittisia tarkoitusperiä, sillä terrorismin käsite on hyvin politisoitu.

2.3.1 Terrorismin tutkimusala ja määritelmä

Terrorismin tutkimus ei ole yksinkertainen tai helppo tieteellinen tutkimusala johtuen suurelta osin jatkuvista erimielisyyksistä käsitteiden ja määritelmien suhteen (Silke 2009, 34). Terrorismin tutkimuksen ongelmallisuutta korostaa koko tutkimusalan tärkeimmän käsitteen, terrorismin, kansainvälisesti ja yleisesti hyväksytyn määritelmän puuttuminen. Terrorismi on politisoitunut ja hyvin latautunut käsite, joten on aiheellista pohtia, kuinka sitä voidaan käyttää puolueettomasti akateemisessa tutkimuksessa (Malkki 2020). Yksiselitteisen määritelmän puuttuminen on jakanut terrorismin tutkimuksen perinteiseen (*orthodox terrorism studies*) ja kriittiseen terrorismin tutkimukseen (*critical terrorism studies*), mutta näille erilaisille lähestymistavoille on muitakin ominaisuuksia, jotka erottavat ne merkittävästi toisistaan. Perinteistä terrorismin tutkimusta haastamaan ryhtynyt kriittinen terrorismin tutkimus voidaan tulkita kritiikiksi olemassa olevalle terrorismin tutkimukselle. Terrorismin tutkimus on myös varsin nuori tutkimusala. Vielä 1990-luvulla alan tutkijoita oli niukasti, mutta vuoden 2001 Yhdysvaltoihin kohdistettujen WTC-iskujen jälkeen alan kiinnostus lisääntyi huomattavasti samoin kuin sen rahoitusta ja ala kasvoi valtavasti (Silke 2009, 34). Terrorismin tutkimus oli tuolloin yksi nopeimmin laajenevista tutkimusaloista englanninkielisessä akateemisessa maailmassa, missä siitä julkaistiin tuhansia uusia kirjoja ja artikkeleita (Jackson 2008, 377).

Paul Wilkinson (1992) on määritellyt terrorismin viisi pääpiirrettä seuraavasti:

> It is premeditated and aims to create a climate of extreme fear or terror; it is directed at a wider audience or target than the immediate victims of the violence; it inherently involves attacks on random and symbolic targets, including civilians; the acts of violence committed are seen by the society in which they occur as extra-normal, in the literal sense that they breach the social norms, thus causing a sense of outrage; and terrorism is used to try to influence political behaviour in some way (Wilkinson 1992, viitattu lähteessä Blakeley 2007, 229).

Määritelmä sopii sekä perinteiseen että kriittiseen terrorismin tutkimukseen neutraalin ilmaisunsa seurauksena; se ei esimerkiksi keskity vain tiettyihin

toimijoihin. Yksityiskohtaisempi määrittely usein kertoo siitä, kumpaa koulukuntaa tutkimuksessa edustetaan. Stohl on argumentoinut, että terrorismin instrumentaalisuus ja kohteet erottavat sen muusta väkivallasta kuten myös sen välittömät ja epäsuorat uhrit. Erityiseksi huomioksi nousee yleisön reaktio, mikä on yhtä tärkeä kuin teko itsessään. (Stohl 2006, viitattu lähteessä Jarvis & Lister 2014, 53.) Määritelmiä ja tulkintoja terrorismille on olemassa monia, mutta suurinta osaa yhdistävät poliittiset tarkoitusperät viattomiin uhreihin kohdistettuina hyökkäyksinä, joiden päämääränä on vaikuttaa johonkin laajempaan ryhmään. Terrorismi on ennemmin taktiikka tai toimenpide eikä ideologia, minkä seurauksena sitä on tarkasteltava siitä näkökulmasta, että jokainen toimija, valtio tai ryhmä, voi harjoittaa terrorismia (Blakeley 2007, 234). Tämä ei ole kuitenkaan itsestään selvää tutkimusalalla, vaan näkökulma tulee kriittisen terrorismin tutkimuksen kentältä.

2.3.2 Perinteinen ja kriittinen terrorismin tutkimus

Perinteinen terrorismin tutkimus määrittelee terrorismin lähtökohtaisesti ei-valtiollisten toimijoiden harjoittamana väkivaltana tai sen uhkaamisella, mikä valtavirran poliittisessa keskustelussa tarkoittaa länteen kohdistettuja iskuja (Blakeley 2007, 228–229). Vapaat länsimaiset demokratiat ovat terrorismin uhreja eikä niitä perinteisessä terrorismin tutkimuksessa pidetä terrorismin harjoittajina, sillä valtioterrorismi on jätetty terrorismin määritelmän ulkopuolelle. Perinteinen terrorismin tutkimus pyrkii erottelemaan ei-valtiollisten ja valtiollisten toimijoiden teot toisistaan, mikä kertoo lähestymistavan toimijakeskeisyydestä terrorismin määrittelyssä, sillä siinä keskitytään toimijan luonteeseen eikä itse harjoitettavaan toimintaan (Wright 2019, 208). Sillä, millainen toimija on kyseessä, on perinteisessä terrorismin tutkimuksessa huomattavasti enemmän painoarvoa kuin kriittisessä terrorismin tutkimuksessa. Arvovaltainen tutkimuslaitos RAND Corporation yhdessä St. Andrewsin yliopiston kanssa on kehittänyt tietokannan kansainvälisestä terrorismista. Siinä lähestytään terrorismia myös toimijakeskeisyyden näkökulmasta,

missä vihollisiksi määritellään valtiosta riippumattomat kapinalliset ryhmät, jotka pyrkivät operoimaan ulkomaisia tai kotimaisia intressejä vastaan. Terroritekoja ovat ne vahinkoa tuottaneet toimet, joita tällaiset ryhmät ovat tehneet kyseisiin kohteisiin (Blakeley 2007, 203).

Perinteinen terrorismin tutkimus ei keskity tutkimuksessa terrorismin historiaan vaan sitä ohjaa tarve tarjota lyhyen aikavälin ratkaisuja sekä välittömiä arvioita nykyisistä uhista ja ryhmistä (Silke 2009, 46). Sen tarkoituksena ei ole haastaa vallitsevia valtasuhteita tai instituutioita, vaan tarkastella terrorismin ongelmaa olemassa olevien sosiaalisten suhteiden, valtadynamiikan ja instituutioiden kontekstissa (Blakeley 2007, 229). Hallitukset ovat usein kiinnostuneita nimenomaan käytännön tutkimuksesta, sillä turvallisuuspolitiikan näkökulmasta tällainen tutkimus vastaa hallitusten tarpeisiin yrittää tarjota kansalaisilleen parempaa turvallisuutta, vaikka nämä tutkimukset eivät välttämättä edistä perustavanlaatuisempaa ymmärrystä väkivallan lähteistä (Lutz 2010, 33). Perinteisin terrorismin tutkimuksella on selkeästi policy-keskeinen näkökulma, sillä se painottuu tapahtumiin ja ratkaisuihin, joita valtioilla on mahdollisuus hyödyntää terrorismin torjunnassa. Ei ole yllätyksellistä, että valtiot rahoittavat mieluummin perinteistä terrorismin tutkimusta, sillä se tarjoaa valtioille tarpeellista informaatiota turvallisuuskysymyksissä eikä liiaksi kritisoi valtioiden omaa toimintaa.

Perinteistä terrorismin tutkimusta on kritisoitu siinä esiintyvistä heikoista terrorismin määritelmistä, jotka jättävät tarkastelun ulkopuolelle valtion harjoittaman terrorismin, sekä aiheuttavat olemassa olevien valtasuhteiden hyväksymistä ilman niiden kriittistä haastamista (Blakeley 2007, 228–229). Perinteisen terrorismin tutkimuksen voidaan katsoa olevan alttiimpi valtioiden vaikutukselle, määritelmille terrorismista ja niiden hyväksymiselle politiikkakeskeisyyden näkökulmasta, sillä instituutioiden tai valtasuhteiden roolia ei oteta tutkimuksessa pääsääntöisesti huomioon. Blakeleyn (2007, 228–229) mukaan alaa hallitsevat neorealistiset lähestymistavat, ja niillä on terrorismin tutkimuksessa taipumus hyväksyä pohjoisten demokraattisten valtioiden – ja erityisesti Yhdysvaltojen – ulkopolitiikan oletetusti hyväntahtoinen luonne. Hyväntahtoisella luonteella Blakeleyn voidaan katsoa tarkoittavan Yhdysvaltojen demokratian edistämisprosesseja ja demokratian viemistä

maailmalle sekä vapaan maailman puolustamista sekä ylipäätänsä sitä, millaista kuvaa Yhdysvallat haluaa antaa itsestään. Toisin sanoen Blakeley kritisoi sitä, että perinteisessä suuntauksessa ei oteta huomioon demokratioiden harjoittamaa terrorismia tai mahdollisuutta siihen. Neorealistisilla lähestymistavoilla taas viitataan valtioiden haluun varmistaa oma selviytymisensä, millä perinteisessä terrorismin tutkimuksessa tarkoitetaan politiikkakeskeisyyttä ja edellä mainittuja terrorismin torjunnan ratkaisuja, joita valtio voi hyödyntää.

Valtion jättäminen pois terrorismin tutkimuksesta mahdollistaa sen, että valtion legitimiteettiä ei kyseenalaisteta tai mustamaalata terrorismiin perustuvilla väitteillä (Wright 2019, 204). Usein oletetaan, että ei-valtiollisen ja valtion harjoittaman väkivallan välillä on perustavanlaatuinen ero, sillä valtion olemassaolo perustuu sen laajasti hyväksyttyyn väkivallan monopoliin, mutta tämä oletus on ongelmallinen, sillä se erottaa väkivallan tyypin tekijän eikä teon luonteen perusteella, ja toiseksi, koska siinä oletetaan virheellisesti, että väkivallan monopolin myötä mikä tahansa valtion harjoittama väkivalta olisi sallittua. Bruce Hoffman puolustaa tätä erottelua argumentoimalla, että laadullinen ero on nähtävissä, ja se perustuu sääntöjen sekä sellaisten hyväksyttyjen käyttäytymisnormien noudattamiseen, jotka kieltävät tietyntyyppiset aseet, taktiikat ja laittomat hyökkäykset. Hoffman lisää, että terroristit eivät noudata säädöksiä, mutta Blakeleyn mukaan argumentti ei ole vahva, sillä todellisuudessa myös valtiot ovat rikkoneet niitä. (Blakeley 2012, 2.)

Kriittinen terrorismin tutkimus on nimensä mukaisesti kriittisempi lähestymistapa terrorismin tutkimusalaan kuin perinteinen terrorismin tutkimus. Suhteellisen uusi terrorismin tutkimuksen suuntaus on syntynyt kollektiivisesta huolesta perinteisen terrorismin tutkimuksen puutteisiin, kuten sen metodologisiin sekä analyyttisiin heikkouksiin (Al-Kassimi 2019, 2). Kriittinen terrorismin tutkimus ilmentää kriittistä teoriaa, joka ei pidä instituutioita eikä sosiaalisia ja valtasuhteita itsestäänselvyyksinä. Se asettaa ne kyseenalaiseksi, tarkastellen niiden alkuperää ja sitä, miten niiden on mahdollista muuttua. Näitä perusasioita arvioimatta terrorismin käsitettä voidaan käyttää analyyttisen työkalun sijaan poliittisena työkaluna (Blakeley 2007, 233). Kriittinen terrorismin tutkimus näkee perinteisessä terrorismin tutkimuksessa policy-keskeisyyden ja valtasuhteiden näkymättömyyden vaikuttavan haitallisesti

tutkimukseen. Näin ollen se pyrkii omalla näkökulmallaan oikeuttamaan lähestymistapaansa haastamalla kriittisyyden puuttumista.

Lähestymistapa haastaa hallitsevan positivistisen ja ongelmanratkaisuun keskittyvän terrorismin tuntemuksen, ja pyrkii olemaan avoin omista arvoistaan sekä poliittisista näkökulmistaan. Kriittinen terrorismin tutkimus omaksuu skeptisen asenteen valtiokeskeiseen terrorismin käsityksen ymmärtämiseen pitämättä olemassa olevaa tietoa terrorismista muuttumattomana, ollen halukas haastamaan laajalti vallitsevat oletukset ja uskomukset. (Al-Kassimi 2019, 7.) Merkittävä eroavaisuus perinteiseen terrorismin tutkimukseen on kuitenkin se, että kriittinen lähestymistapa painottuu vahvasti valtioterrorismin olemassaolon tiedostamiseen.

Valtion harjoittama tai sponsoroima terrorismi on kriittisessä terrorismin tutkimuksessa keskiössä, ja se pyrkii tuomaan valtion takaisin terrorismin tutkimusalalle, jossa se on jätetty enimmäkseen tutkimuksen ulkopuolelle. Termin ´terror´ juuret ovat historiallisesti sidoksissa valtion toimintaan, sillä sitä käytettiin ensimmäistä kertaa 1700-luvun lopulla kuvaamaan Ranskan vallankumoushallinnon harjoittamaa valtiollista väkivaltaa, mutta termin valtiollisen väkivallan diskursiivisestä kaiusta huolimatta nykyinen merkitys painottuu ei-valtiollisiin toimijoihin (Jackson 2008, 380). Painopisteen kääntyminen ei-valtiolliseen toimintaan ja valtioterrorismin vähäiseen tutkimukseen viittaa todennäköisesti politiikkaan terrorismin tutkimuksen taustalla, sillä valtioiden kyseenalaisten toimien tutkiminen ei tuota valtioille edustuksellista kuvaa. On luonnollista, etteivät valtiot, jotka harjoittavat väkivaltaisia toimia, halua rahoittaa näiden toimien tutkimista. Kriittinen terrorismin tutkimus pyrkii rikkomaan näitä tutkimuksellisia rajoja ja asettamaan valtiot terrorismin tutkimuksen pelikentälle niiden asemasta huolimatta.

Valtioterrorismin tutkimuksen tarkoituksena on muun muassa rohkaista tutkijoita tunnistamaan laittomat väkivallan teot ja haastamaan niitä korostamalla väkivaltaisuuksien vaikutusta laajempiin yhteisöihin tai väestöön. Valtioterrorismin liittäminen tiettyihin edunsaajiin, intresseihin tai rakenteisiin, joko poliittisiin taloudellisiin tai strategisiin sekä kartoittamaan prosesseja, joiden avulla valtioterrorismi laillistetaan, naamioidaan tai evätään (Jarvis & Lister 2014, 49).

Valtioterrorismin tunnistaminen terrorismiksi on usein haastavampaa kuin ei-valtiollisen terrorismin, sillä valtiolla on käytössään enemmän työkaluja, joiden avulla sen on mahdollista saada valtioterrorismi näyttämään esimerkiksi lailliselta väkivallalta, tai vaihtoehtoisesti salata se kokonaan. Globalisaation seurauksena tapaukset saattavat tulla herkemmin julki, mutta niihin kansainvälisesti puuttuminen voi olla haastavaa, jos valtioterrorismia ei tunnisteta poliittiseksi strategiaksi tai edes kutsuta terrorismiksi. Kansainvälisen yhteisön voimakkailla valtioilla on paljon valtaa, ja tämä valta näyttäytyy myös usein perusteluina omien toimien oikeuttamisessa; valtioilla on enemmän mahdollisuuksia toimiensa perusteluihin kuin ei-valtiollisilla toimijoilla. Tämä juontaa usein juurensa oikeudesta väkivallan käyttöön, mikä jokaisella valtiolla on.

Syventävä liike kriittisen terrorismin tutkimuksen kirjallisuudessa pyrkii ”porautumaan” terrorismin käsitteeseen ja paljastamaan perinteisen käsityksen taustalla oleva politiikka: mistä tai keneltä käsitykset ovat peräisin, ja kenen etuja ne palvelevat. Uusien väkivaltaisuuksien sisällyttäminen terrorismin tutkimuksen alalle on tärkeää liikehdintää, sillä perinteisesti tällaiset väkivaltaisuudet on voitu nähdä toisin, koska niiden kertojat ovat olleet valtioita tai heidän toimeksiantajiaan. (Jarvis & Lister 2014, 49.) Valtioiden kyseenalaistaminen ja politiikkakeskeisyyden paljastaminen tuovat tutkimusalalle perinteisestä terrorismin tutkimuksesta poikkeavan lähtökohdan, joka ottaa laajemmin huomioon väkivaltaisuudet niiden toimijasta riippumatta. Kriittisyys valtioiden harjoittamaa toimintaa kohtaan on tärkeää, sillä ilman tämän toiminnan sisällyttämistä terrorismin tutkimukseen valtioilla on mahdollisuus harjoittaa valtioterrorismia vapaasti. Perinteisten käsitysten uudistaminen vaikuttaisi olevan kriittisen lähestymistavan perusteella tarpeellista, sillä niiden näkökulman taustalla vaikuttava politiikkakeskeisyys ei vaikuta esiintyvän täysin objektiivisena vaan usein esimerkiksi itse valtion tuottamana subjektiivisena näkökantana.

3 VALTIOTERRORISMI

Tämän työn tarkoituksena on tutkia valtioterrorismia valtioiden, etenkin Yhdysvaltojen, käyttämänä poliittisena pelivälineenä. Jotta tutkimuskysymyksiin voidaan vastata, on syytä vielä syventää, mitä valtioterrorismilla tarkoitetaan. Kuten tutkimuksessa on aiemmin todettu, edes terrorismin käsitteestä ei olla yhtä mieltä. Valtioterrorismin käsitettä puolestaan ei edes tunnusteta useimmissa perinteisen terrorismin tutkimuksen suuntauksissa. Tämä luku erittelee piirteitä, joita valtioterrorismissa ilmenee. Tärkeä huomio painottuu valtioterrorismin ja muun valtion harjoittaman väkivallan erottelun välille. Kaikki valtion harjoittama laiton väkivalta ei ole valtioterrorismia, joten eroavaisuus näiden kahden välillä on oleellista ymmärtää, jotta valtioterrorismia voidaan tarkastella omana käsitteenään. Erottavana tekijänä voidaan esimerkiksi katsoa olevan väkivallan suorittajan tarkoitusperät eli mihin toiminnalla pyritään.

Valtioterrorismi on ehdottomasti fyysistä tai psykologista eli henkistä väkivaltaa, mutta kaikki valtion suorittama väkivalta ei ole terrorismia. Tärkein ero valtioterrorismin ja muun valtion harjoittaman väkivallan välillä on, että valtioterrorismin tarkoituksena on luoda äärimmäistä pelkoa sen välitöntä uhria laajemmalle yleisölle ja se kohdistuu laittomasti henkilöihin, joita valtiolla on velvollisuus suojella (Blakeley 2012, 4). Valtioterrorismissa yhdistyvät tietyt piirteet, ja näiden piirteiden täyttyessä voidaan puhua valtioterrorismista. Kriittisen

terrorismin tutkimuksen edustaja Ruth Blakeley määrittelee valtioterrorismin seuraavasti:

> I propose that state terrorism involves the following four key elements: (a) there must be a deliberate act of violence against individuals that the state has a duty to protect, or a threat of such an act if a climate of fear has already been established through preceding acts of state violence; (b) the act must be perpetrated by actors on behalf of or in conjunction with the state, including paramilitaries and private security agents; (c) the act or threat of violence is intended to induce extreme fear in some target observers who identify with that victim; and (d) the target audience is forced to consider changing their behaviour in some way. (Blakeley 2009, 15)

Valtioterrorismin käsitteelle tavanomaista on luonnollisesti sen suorittaminen valtion toimesta, pyrkimys pelon luomiseen ja lietsomiseen, tekojen intentionaalisuus eli tahallisuus, poliittisen viestin lähettäminen käytöksen muuttamiseksi sekä uhrien aseman merkitys. Blakeleyn (2009) esiin nostamat piirteet korostavat valtioterrorismille tyypillisiä ominaisuuksia, joita ei luultavammin esiinny tavanomaisissa valtion harjoittamissa väkivallanteoissa. Nämä ominaisuudet tekevät valtioterrorismista ainutlaatuisen sekä poikkeavan käsitteen muuhun valtion väkivaltaan verrattuna. Valtioterrorismi voi kohdistua oman valtion kansalaisiin, toiseen valtioon tai sitä voidaan sponsoroida eri keinoin.

3.1 Mikä erottaa valtion väkivallan valtioterrorismista

Valtioterrorismille tyypillisintä on nimensä mukaisesti valtion toimiminen väkivallan harjoittajana. Väkivaltaa harjoittamalla tai sen uhkaamisella on tarkoitus levittää pelkoa siviilien keskuuteen, ja näin ollen ajaa valtion omia intressejä joko omalla tai toisen valtion maaperällä. Valtioterrorismi voi olla valtion itsensä harjoittamaa tai vaihtoehtoisesti sponsoroimaa. Väkivallan taustalla on valtioterrorismissa aikomus

saavuttaa jokin tietty poliittinen tai poliittis-taloudellinen, eikä niinkään uskonnollinen tai rikollinen, päämäärä (Jackson, Murphy & Poynting 2009, 3). Uskonnolliset päämäärät toimivat usein motiiveina ennemmin ei-valtiollisessa terrorismissa. Poliittinen ja taloudellinen hyöty ovat valtion kannalta merkityksellisempiä, sillä niiden avulla saavutetaan usein valtiolle tarpeellisempia hyötyjä. Koska valtioilla on väkivallan monopoli, sen haastaminen on vaikeaa ja valtioterrorismia voidaan perustella oikeutettuna toimintana tai sulkea se terrorismin ulkopuolelle.

Kuitenkin voidaan väittää, että vaikka valtioilla on laillinen oikeus käyttää väkivaltaa, tämä oikeus on tiukasti rajattu, eikä se sisällä oikeutta käyttää laitonta väkivaltaa satunnaisesti valittuja siviilikohteita vastaan – tai tehdä kansanmurhaa, etnistä puhdistusta, sotarikoksia ja muita vastaavia tekoja (Jackson et al. 2009, 3). Terroriteoille tavanomaista on levittää myös pelkoa, ja pelkoa levitetään usein käyttämällä äärimmäisiä keinoja. Äärimmäiset keinot, kuten raa'at väkivallanteot saavat ihmiset usein alttiimmaksi pelolle ja tämän seurauksena tottelemaan. Pelon levittäminen on olennainen ominaisuus valtioterrorismissa, sillä pelon ja väkivallan avulla valtion edustajat pyrkivät kontrolloimaan siviilejä ja muuttamaan heidän käytöstään.

Valtion rooli terrorismin harjoittajana viittaa valtion edustajiin, joita voivat olla esimerkiksi poliisivoimat, armeija tai muut valtion nimissä palvelevat sotilaalliset tai puolisotilaalliset ryhmät. Äärimmillään voidaan puhua jopa kuolemanpartioista, mutta kaikkien ryhmien jäljittäminen ja liittämien valtioon ei ole aina yksinkertainen tehtävä. Valtion harjoittaman väkivallan ja terrorismin erottaminen toisistaan on joissakin tapauksissa vaikeaa, sillä on pystyttävä kertomaan, toimiiko valtion edustaja teon suorittajana esimerkiksi henkilökohtaisista syistä vai onko määräys tullut valtiolta. Valtion edustajien rooli on keskeisessä asemassa, sillä se tekee väkivallasta tai sen uhasta valtion suorittamaa. Yhden poliisin tai armeijan jäsenen henkilökohtaisesti suorittama väkivalta tai sen liioiteltu käyttö ei ole yleensä valtioterrorismia, sillä se harvoin täyttää muita valtioterrorismin piirteitä, ja on usein yksilöllinen teko. Blakeleyn (2012, 5) mukaan on tärkeää tehdä ero yksilöllisen rikollisen toiminnan, valtion väkivallan ja valtioterrorismin välille, ja siten säästää

valtioterrorismin leima niille teoille, jotka valtio jossain määrin hyväksyy ja joilla on tarkoitus terrorisoida laajempaa yleisöä. Yhtenä keinona tunnistaa ja erottaa valtioterrorismi valtion tai edustajan yksilöllisesti suoritetusta väkivallasta on seurata, miten valtio käsittelee tilanteen. Blakeley (mt., 9). korostaa, että päätelläkseen hyväksyikö valtio teon ja onko se osallinen väkivaltaan, tulee tarkastella miten valtio reagoi ja vastaa tekoon myöhemmin. Rangaistuksen voidaan katsoa viestivän teon tuomitsemisesta ja vähäisen huomion tai asian sivuuttamiseen teon hyväksynnästä. Oli teon tarkoitus olla valtioterrorismia tai ei, valtiolla on silti osittainen vastuu edustajiensa toiminnasta (mt., 9).

Terrorismin harjoittamiselle oleellista on toiminnan intentionaalisuus eli tahallisuus ja tarkoituksenmukaisuus, mikä pätee myös valtioterrorismiin. Valtioterrorismia koskevassa keskusteluissa esiintyy laajalle levinnyt oletus, että valtion valtuuttamat, järjestämät tai johtamat väkivallan teot ovat terrorismia siinä määrin kuin tällaista väkivaltaa käytetään tarkoituksenmukaisesti, joten valtioterrorismi ymmärretään usein juuri tämän välineen eli tahallisuuden kautta (Jarvis & Lister 2014, 53). Intentionaalisuudella tarkoitetaan terroriteoissa esimerkiksi sitä, että niiden suorittaminen ja kohteet eivät ole sattumanvaraisia vaan osa tarkkaa strategiaa. Yleisölle terrorismi saattaa näyttäytyä sattumanvaraiselta hyökkäykseltä paikan tai ajankohdan suhteen, mutta toiminta on lähes aina ennalta suunniteltua, mikä kertoo tahallisuudesta sekä systemaattisuudesta.

Uhrit ovat keskeisessä asemassa valtioterrorismin harjoittamisessa, joten uhrien tarkastelu on valtioterrorismin käsitteen tarkastelussa tärkeää. Primoratz (2004) näkee terrorismilla selkeän rakenteen: ensisijaiset ja toissijaiset kohteet, jossa toissijaiseen kohteeseen isketään suoraan tavoitteenaan saada ensisijainen kohde tekemään jotakin, mitä se ei muuten tekisi (Primoratz 2004a, viitattu kohteessa Westra 2012, 63). Välittömät terrorismin uhrit valikoituvat usein viattomien siviilien joukosta tai joissakin tapauksissa poliittisesta oppositiosta. Uhreilla on välineellistä arvoa, mikä korostaa teon intentionaalisuutta. Primoratz olettaa ”viattomien” olemassaolon olevan lähes yhtä tärkeää kuin terrorismin ensisijaisen kohteen (mt., 63). Tällä viitataan terrorismin strategiaan, jonka voidaan katsoa epäonnistuvan ilman viattomiksi katsottuja uhreja. Ilman heitä ensisijaiseen kohteeseen on hankalaa

vaikuttaa, sillä toissijaiset uhrit toimivat vaikutuksen välineenä. Viattomiksi katsottujen uhrien välineellinen arvo on terroriteossa suuressa roolissa, sillä näihin kohteisiin iskemällä voidaan korostaa teon vakavuutta ja vedota yleisön tunteisiin esittämällä, että viattomat kärsivät, jos esimerkiksi poliittista käyttäytymistä ei muuteta. Joissakin tapauksissa uhreja ei kuitenkaan nähdä täysin viattomina, sillä heidän voidaan katsoa tukevan esimerkiksi tiettyä politiikkaa (Westra 2012 ,11–12).

Intentionaalisuus saattaa olla valtion kohdalla hankalaa tunnistaa, sillä valtion toiminnan tulkitseminen on usein haastavampaa kuin yksittäisten henkilöiden tai ryhmien. Valtion aikomusten päätteleminen tai paljastaminen on järkevää erityisesti silloin, kun valtio toimii suhteellisen yhtenäisellä tavalla eikä moniarvoisena ja hajautettuna toimijana (Jarvis & Lister 2014, 54). Yhtenäisenä toimijana valtion on helpompi saavuttaa tavoitteitaan ja luoda valtioterrorismille tyypillistä strategiaa, sillä näin ollen valtion ei tarvitse kamppailla tai ottaa huomioon hallintoa rajoittavia tekijöitä, joita syntyy valtion vallan ollessa hajanainen ja eriävien mielipiteiden vallitsema kokonaisuus. Tunnistamisesta huolimatta intentionaalisuus on valtioterrorismin yksi vahva piirre, joka pyrkii johdattamaan toimintaa tiettyihin haluttuihin tavoitteisiin.

Terroritekoon liittyy poliittisen viestin lähettäminen. Poliittinen viesti on tarkoitus lähettää laajemmalle yleisölle kuin teon välittömille uhreille (ks. esim. Blakeley 2012; Wilkinson 1992). Valtioterrorismissa poliittinen viesti nähdään usein lähinnä valtiota kohdistuvan arvostelun tai vastustamisen tukahduttamiseen, joka lähetetään yleisölle näyttämällä mitä tapahtuu, jos vallanpitäjiä ei totella. Toiminnan kohdistuminen oppositioon tai muihin toisinajatteleviin yksilöihin voidaan katsoa viittaavan myös poliittiseen sortoon, joka ei ole sellaisenaan valtioterrorismia, sillä valtioterrorismin kohteet eivät näissä tapauksissa ole sattumanvaraisesti valikoituja, mutta todellisuudessa kohteiden on mahdollista valikoitua kaikkien vastustajien joukosta sattumanvaraisesti näyttäen esimerkkiä siitä, mikä odottaa seuraavia vastustajia (Blakeley 2009, 14). Poliittisen viestin on tarkoitus lietsoa näin ollen pelkoa, ja sen seurauksena alistaa toisinajattelijat valtion vallan alle väkivallan uhatessa, jos näin ei toimita. Uhrien merkitys liittyy myös läheisesti poliittisen viestin sisältöön, sillä uhrit toimivat välineenä viestin lähettämiseen.

Kaikki valtioterrorismin käsitteen piirteet ovat linkittyneitä toisiinsa ja osana yhtenäistä strategiaa. Yhdenkin ominaisuuden jäädessä pois ei välttämättä voida puhua enää valtioterrorismista vaan toiminta saattaa muuttua valtion harjoittamaksi väkivallaksi. Tarkastellessa valtioterrorismia on oltava erityisen tarkka, että sitä ei sekoiteta valtion harjoittamaan väkivaltaan, sillä valtioterrorismi menettää muuten merkitystään ja saattaa kuljettaa terrorismin käsitteen sisällyttämistä yhä kauemmas valtion harjoittamasta toiminnasta. Kriittisen terrorismin tutkimuksen tavoitteena on sisällyttää valtio terrorismin tutkimuksen kentälle ja osoittaa, että valtio voi myös harjoittaa terrorismia. Tämä on kriittisen suuntauksen mukaan tärkeä tavoite, sillä se asettaa valtiot samalle tasolle ei-valtiollisen terrorismin kanssa. Jos terrorismi nähdään osana myös valtioiden toimintaa, valtioita voitaisiin todennäköisesti rangaista samojen sääntöjen mukaisesti. Jokainen edellä mainittu piirre on tärkeä ominaisuus ja osa tarkkaa strategiaa, jonka avulla valtio pyrkii toteuttamaan omia poliittisia ja taloudellisia tavoitteitaan. Näiden päämäärien tavoittelu ei kriittisen suuntauksen mukaan saisi jäädä vaille huomiota tai naamioiduksi toiminnaksi.

3.2 Valtioterrorismi, lainsäädäntö ja kansainvälinen oikeus

Valtioterrorismin ollessa kiistanalainen käsite, sen asemaa lainsäädännössä ja kansainvälisessä oikeudessa on syytä tarkastella. Kansainvälisessä yhteisössä terrorismin käsitteen tavoin valtioterrorismin asemasta ja määritelmästä ei olla yhtä mieltä, joten yhteisymmärryksen puute näkyy myös lainsäädännössä. Terrorismia on vuosikymmenten ajan pyritty määrittelemään monen kansainvälisen toimijan kuten valtioiden sekä järjestöjen toimesta, mutta onnistumatta siinä (Guillaume 2004). Koska edes terrorismia ei ole pystytty määrittelemään kansainvälisessä oikeudessa tarkasti, on tämän seurauksena valtioterrorismin asema vielä heikompi. Asetelman voidaan katsoa kertovan siitä, että perinteisellä terrorismin tutkimuksella on edelleen

vahvempi asema alalla ja kansainvälisessä yhteisössä. Yhdistyneiden Kansakuntien ja muiden eri järjestöjen toimesta on terrorismin käsitteen määrittelyn sijasta ennemmin keskitytty tiettyjen tekojen terroristiseen luonteeseen, kuten lentokoneiden kaappauksiin, iskuihin lentokentillä tai panttivankien ottamiseen, ja näistä teosta syytteeseen asettamiseen (Guillaume 2004, 538). Ainoastaan tekoihin keskittymällä ei kuitenkaan välttämättä saada kokonaiskuvaa terrorismista tai sen aikeista ja etenkin valtioterrorismia tarkasteltaessa teot saattavat poiketa suuresti ei-valtiollisen terrorismin väkivallanteoista.

Blakeley (2012, 5) painottaa, että vaikka valtioterrorismia ei tunnusteta kansainvälisessä lainsäädännössä eikä sitä ole kirjattu lakiin laittomaksi toiminnaksi, tämä ei tarkoita, etteikö valtion harjoittaman väkivallan suhteen olisi laissa säädöksiä. Valtiolla ei täten ole oikeutta käyttää väkivaltaa äärimmäisesti tai laittomasti väkivallan monopolista huolimatta. Blakeleyn (mt., 5) mukaan valtioterrorismi saattaa esimerkiksi pitää toiminnassaan sisällä väkivallantekoja, jotka ovat kiellettyjä kansainvälisen oikeuden mukaan. Valtion eräitä väkivaltaisia toimia ei siis kielletä valtioterrorismin nimessä vaan toisia lakeja koskevien säädösten alla. Tällaisista rikkomuksista Blakeley (mt., 5) nostaa esiin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja ihmisoikeuslain, joiden mukaan erityisesti siviileihin kohdistuva tarkoituksenmukainen väkivalta on kiellettyä. Siviilien lisäksi Blakeley (mt., 5) korostaa, että näiden edellä mainittujen lakien mukaan myöskään sodissa tai konflikteissa vastapuolen taistelijoita ei saa kohdella ihmisarvoa alentavasti kiduttamalla tai muilla epäinhimillisillä keinoilla. Vaikka lait ovat olemassa, on niiden noudattamisen vahtiminen kuitenkin hankalaa. Hankalaa on myös lakien rikkomusten todistaminen ja niistä syytteeseen asettaminen, kun vastassa on itsenäinen valtio. Sotarikokset, ihmisoikeusrikkomukset ja loukkaukset näyttäisivät olevan kansainvälisen oikeuden ja monen valtion perustuslain mukaan kiellettyjä, mutta niihin syyllistyminen ei välttämättä aiheuta samankaltaisia seuraamuksia kuin mistä ei-valtiollisen terrorismin harjoittaja joutuisi vastaamaan. Tämä asettaa ei-valtiollisen ja valtiollisen terrorismin kansainvälisessä yhteisössä sekä siellä vallitsevien lakien silmissä eriarvoiseen asemaan.

Valtion väkivallan harjoittamiselle on olemassa siis säädöksiä, mutta ei valtioterrorismin nimikkeen alla. Tämä voi olla vahingollista valtioterrorismin tunnistamiselle ja siihen puuttumiselle. Valtioterrorismin sivuuttamisesta tai rankaisemisen epäonnistumisesta on olemassa esimerkkejä, joihin tutkimuksessa palataan myöhemmin. Kansainvälisen oikeuden voidaan katsoa nojaavan terrorismin määrittelyssä toimija-keskeisyyteen, sillä se näyttäisi kannattavan perinteisen terrorismin tutkimuksen määritelmiä ja menetelmiä. Kuitenkaan terrorismin määritelmästä ei ole selkeää tai tarkkaa mainintaa, mikä kertoo mahdollisuudesta soveltaa lakeja vapaammin, kun kyseessä on terrorismiin liittyviä tekoja. Valtioterrorismin huomioonottaminen kansainvälisessä oikeudessa saattaisi asettaa valtioille enemmän paineita väkivaltaisten toimien tuomittavuudesta, sillä terrorismiin suhtaudutaan kansainvälisessä yhteisössä erittäin paheksuttavasti ja sitä pidetään yhtenä vakavimmista rikoksista.

3.3 Teoriaa valtioterrorismin synnylle

Valtioterrorismin käsitteen tutkimuksessa on tärkeää ymmärtää teoreettisia tapoja tulkita valtioterrorismin taustalla vaikuttavia syitä. Poliittiset, taloudelliset tai strategiset päämäärät saattavat synnyttää valtioterrorismia, mutta kansainvälisten rakenteiden voidaan katsoa ylläpitävän ja tarjoavan mahdollisuuksia harjoittaa valtioterrorismia. Anthony McKeown (2011, 76) argumentoi, että valtioterrorismi syntyy imperialismin dynamiikasta rakenteellisen eriarvoisuuden suhteiden kautta, mitä ilmaistaan kansainvälisessä oikeudessa. Kapitalistisella imperialismilla on siis merkittävä rooli valtioterrorismin historiassa sekä harjoittamisessa, ja nämä rakenteet vaikuttavat edelleen nykymaailmassa. McKeownin (mt., 76) mukaan imperialismin dynamiikka on avainasemassa, sillä valtioterrorismia tuotetaan kehitysmaissa kapitalistisen globalisaation kautta. Imperialismilla McKeown viittaa tilanteisiin, joissa lähtökohtaisesti kehittyneet teollisuusmaat hyödyntävät kehittyviä valtioita

esimerkiksi luonnonvarojen ja raaka-aineiden suhteen. Näin ollen imperialistisella valtiolla on mahdollisuus käyttää kehittyvää valtiota poliittisesti ja taloudellisesti hyväkseen ja tämä voi tapahtua valtioterrorismia hyödyntämällä. Kansainvälisen oikeuden voidaan katsoa tuottavan olosuhteet, joissa valtioterrorismia harjoitetaan hallintomekanismina kehittyvissä maissa. Olosuhteet syntyvät todennäköisimmin seurauksena siitä, että valtioterrorismia ei tunnusteta kansainvälisissä laeissa.

McKeown (mt., 77) painottaa, että valtioiden väliset epäsymmetriset suhteet vallankäytössä ja riippuvuuksissa pohjautuvat valtioiden eriäviin mahdollisuuksiin vaikuttaa taloudellisiin, poliittisiin ja ideologisiin muutoksiin kapitalistisessa järjestelmässä. Järjestelmä on epätasa-arvoinen, ja asettaa kehittyvät ja köyhemmät valtiot vaaralliseen asemaan, jossa avun tarjoajalla on mahdollisuus vaikuttaa valtion olosuhteisiin esimerkiksi luomalla sinne kapitalistista järjestelmää, minkä seurauksena valtio tulee riippuvaiseksi muista valtioista. Imperialistinen kapitalismi on mahdollisesti merkittävä syy valtioterrorismin harjoittamiseen, mikä tekee ongelman ratkaisemisesta haastavan, sillä tämänkin kautta valtioterrorismia on mahdollista naamioida muuksi toiminnaksi. Kapitalistinen järjestelmä on myös syvällä globaaleissa rakenteissa, joten sen imperialistisen käytön muuttaminen on hankalaa.

Teoriaa valtioterrorismin synnylle on myös mahdollista lähestyä toisesta näkökulmasta. Näkökulma viittaa lähtökohtaisesti Yhdysvaltoihin, mutta tutkimuksen kannalta tämä suotuisaa, sillä työ painottuu vahvasti Yhdysvaltojen valtioterrorismin tarkasteluun. Al-Kassimi (2019, 13) argumentoi, että valtioterrorismille edulliset olosuhteet loi myös Yhdysvaltojen julistama sota terrorismia vastaan, sillä sen myötä Yhdysvalloissa on kehittynyt turvallisuusvirastojen ja -verkostojen siirtyminen kohti hegemonista, militarisoitua pedagogista kulttuuria, jonka tehtävänä on sosiaalisen valvonnan täytäntöönpano. Al-Kassimin (mt., 13) mukaan tämä tarkoittaa poliisin militarisointia, minkä logiikan taustalla on prosessi, jossa siviilipoliisi omaksuu ja soveltaa keskeistä pedagogisia armeijan kulttuurielementtejä. Poliisin sotilaalliset toimet ja kontrollin lisääminen saattavat vähentää yhteiskunnallista vapautta ja yksilönvapautta sekä saattaa siviileitä vaaraan. Poliisivoimien militarisoinnin ydinongelma on oletettuihin uhkiin

vastaaminen valtioterroristisin keinoin, mikä oikeuttaa toimintaansa ja voimankäyttöä terrorismia ennaltaehkäisevänä keinona. (mt., 16.) Poliisin voimankäyttö saattaa olla näissä tapauksissa äärimmäistä ja liioiteltua, mutta toimintaa on mahdollista puolustaa terrorismin vastaisena menetelmänä. Tämänkaltaiset ilmiöt näyttäisivät ylläpitävän rakenteita, jotka lisäävät valtioterrorismin mahdollisuutta, sillä voimankäyttö on valtion ohjaamaa ja militarisoinnin tapauksessa hyväksymää.

Al-Kassimin (2019) teoriassa on otettava huomioon erottelu valtion väkivallan ja valtioterrorismin välillä. Poliisin militarisoinnin tulee ilmentää muitakin valtioterrorismille tyypillisiä ominaisuuksia kuin liioiteltu väkivallan harjoittaminen valtion taholta ennen kuin voidaan täysin puhua valtioterrorismista. Yhdessä tarkasteltuina kapitalistinen imperialismi ja poliisin militarisointi voivat kuitenkin olla mahdollisia selityksiä valtioterrorismin harjoittamiselle. Ne eroavat toisistaan kuitenkin siinä, että imperialistisen kapitalismin harjoittaminen kohdistuu lähtökohtaisesti toisiin valtioihin ja sen kansalaisiin, kun taas poliisin militarisoinnilla viitataan oman maan sisäisiin kontrollin keinoihin. Valtioterrorismin tapauksessa kuitenkin valtion sponsoroima terrorismi on useassa tapauksessa suuressa roolissa, ja tähän palataan työn Chomskyn ajattelua käsittelevässä luvussa 4, jossa tarkastellaan juuri Yhdysvaltojen sponsoroimia toimia. Tärkeänä huomiona voidaan pitää sitä, että molemmat ongelmallisina näyttäytyvät toimet palaavat kansainväliseen oikeuteen ja lakeihin, sillä näitä toimintamalleja ei näytetä pitävän haitallisina kansainvälisessä yhteisössä ainakaan lakien puolesta. Valtion sisäisiin asioihin, kuten poliisin militarisointiin on hankalampaa puuttua, mutta imperialistisiin toimiin kansainvälisellä oikeudella vaikuttaisi olevan parempia mahdollisuuksia. Molemmissa toimissa voidaan todeta, että valtioterrorismin tunnustaminen kansainvälisesti olisi merkittävää ongelmanratkaisun kannalta ja sen tuomittavauuden puuttuminen kansainvälisestä oikeudesta luo rakenteita, jotka ylläpitävät mahdollisuutta tämänkaltaiseen väkivaltaan.

4 NOAM CHOMSKY JA YHDYSVALTOJEN VALTIOTERRORISMI

4.1 Chomsky ja Yhdysvaltojen poliittinen toimijuus

Länsimaisia demokratioita koskevassa valtioterrorismin kirjallisuudessa Yhdysvaltojen rooli on noussut esiin ylitse muiden. Terrorismintutkija ja Yhdysvaltojen ylivallan kriitikko Noam Chomsky lähestyy Yhdysvaltoja kriittisen terrorismin tutkimuksen näkökulmasta, sillä hän kiinnittää huomiota valtiolliseen terrorismiin, jota Yhdysvallat hänen mukaansa harjoittaa (ks. esim. Chomsky 1989; 2006). Yhdysvallat on jo vuosikymmenten ajan onnistunut pitämään kiinni hegemonisesta ja vahvasta asemastaan kansainvälisen politiikan pelikentällä. Kansainvälisenä poliittisena toimijana Yhdysvallat on saanut osakseen kritiikkiä mutta myös suosionosoituksia. Sen ulkopolitiikka on usein ollut kunnianhimoista sekä aktiivista, ja toiminta on jakanut mielipiteitä. Yhdysvallat korostaa ulkopolitiikassaan demokratian ja ihmisoikeuksien edistämistä sekä esiintyy turvallisuuden ja vapauden takaajana. Chomsky on laajassa tuotannossaan pyrkinyt osoittamaan toisin; hän näkee Yhdysvallat terroristisena roistovaltiona, joka parhaansa mukaan hyödyntää muita valtioita tukeakseen omia intressejään (ks. esim. Chomsky 2006).

Yhdysvaltojen suurvalta-asemaa on tutkittu paljon, ja siitä on myös puhuttu imperiumina tai imperialistisena valtana (ks. esim. Chomsky 2006; Mabee 2004). Tämän voidaan katsoa viittaavan erilaisiin toimiin, joita Yhdysvallat on läpi historiansa harjoittanut kasvattaakseen valta-asemaansa ja huolehtiakseen intresseistään eri puolilla maailmaa. Bryan Mabeen (2004, 1359) mukaan termien käyttö on yleistynyt, kun kuvaillaan nykyaikaista yhdysvaltalaista ulkopolitiikkaa. Imperiumi -termin sopivuutta tulkitessa Mabee (mt., 1362) korostaa marxilaisten kriitikoiden omaksuvan vanhan tarkastelutavan, jonka mukaan Yhdysvallat on aina ollut imperialistinen, ja erityisesti kapitalistinen valta. Sen tavoitteena on aina ollut Yhdysvaltojen taloudellisten etujen laajentaminen ulkomailla. George W. Bushin strategian mukaisesti erityisesti militarisoinnilla on tärkeä rooli, sillä sen avulla suojellaan Yhdysvaltojen hegemonista asemaa ja estetään mahdollisten kilpailijoiden nousu. (mt., 1362.) Chomskya (2006) tulkittaessa on mahdollista päätyä samankaltaisiin huomioihin, sillä Chomsky korostaa Yhdysvaltojen harjoittamia imperialistisia toimia. Aggressiivista ulkopolitiikkaa on Chomskyn (2006, 28–29) mukaan harjoitettu, jotta Yhdysvaltojen todelliset intressit, esimerkiksi tietyt luonnonvarat kuten öljy, sekä hegemoninen asema pysyisivät varmistettuina. Ulkopolitiikan aggressiivisuus ilmentää näitä imperialismiin viittaavia toimia; Chomskyn (2006) mukaan Yhdysvaltojen osallistuminen erilaisiin kansainvälisiin operaatioihin ja hankkeisiin ei ole usein pyrkinyt pelkästään rauhanomaisiin keinoihin. Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaan liittyy myös vahvasti kansainvälisen järjestyksen ylläpitäminen, mihin suurvalta tähtää toimillaan.

4.1.1 ”Oikeistolainen käänne” ja poliittisen ilmapiirin muutos

Yhdysvaltojen hegemoniaa ei Chomskyn (2006) mukaan ole saavutettu tai ylläpidetty täysin rauhanomaisesti. Suurvalta on ollut mukana monessa eri konfliktissa ja sodassa sekä muutenkin näkyvänä poliittisena toimijana kansainvälisessä yhteisössä. Yhdysvaltojen poliittinen toimijuus on kokenut vuosien varrella muutoksiakin, vaikka perinteisestä toimijuudesta ei ole merkittävästi poikettu. Chomsky nostaa esiin käänteen politiikassa, jota hän nimittää ”oikeistolaiseksi käänteeksi” (*right*

turn). ”Oikeistolainen käänne” pyrkii selittämään Yhdysvaltojen toimijuutta Ronald Reaganin kaudelta kohti nykyistä muotoaan:

> It is commonly supposed that the two Reagan “landslides” of the 1980s reflected a significant “right turn” in American politics and society, a rejection of the “disruptive” and “anarchic” mood of the sixties. In contrast to the war protestors, two commentators explain, “decent, patriotic Americans demanded— and in the person of Ronald Reagan have apparently achieved— a return to pride and patriotism, a reaffirmation of the values and virtues that had been trampled upon by the Vietnam-spawned counterculture. These “values and virtues,” we are to understand, are exemplified in the Reagan Doctrine abroad and the Reaganite socioeconomic programs at home. (Chomsky 1989, 23.)

Ronald Reaganin äänivyöryistä alkanut ”oikeistolainen käänne” näyttäytyy Chomskylle amerikkalaisen yhteiskunnan isänmaallisuuden ja ylpeyden kasvattamisena, jonka avulla pyrittiin luomaan yhteisöllisyyttä hajautuneeseen yhteiskuntaan. Oikeistolaisuuden voidaan katsoa nousevan esiin Reaganin doktriinista ja sosioekonomisista muutoksista, joita Reaganilla oli tavoitteenaan. Chomskylle oikeistolainen käänne on yksi merkittävä käännekohta, sillä siitä voidaan katsoa alkaneen aggressiivisemman ulkopolitiikan harjoittaminen, joka synnytti myös valtioterrorismia. Vaikka Chomsky korostaa tätä käännettä, hän ei tarkoita kuitenkaan, että valtiollinen terrori alkaisi vasta tästä käännöskohdasta vaan painottaa erityisesti tätä ajankohtaa omassa tarkastelussaan.

Oikeistolaisen käänteen havainnollistamiseksi Chomsky on jakanut sen tavoitteet kolmeen eri kategoriaan:

> Basically, they fall into three categories:
> Transfer of resources from the poor to the wealthy
> Increase in the state sector of the economy, and growth of state power in general
> An “activist” foreign policy. (Chomsky 1989, 25.)

Politiikan linjaukset painottivat siis resurssien siirtämistä köyhiltä varakkaille, valtion sektorin osallisuuden kasvattamista tietyillä korkean teknologian aloilla (puolustusmenot) ja aktivistisen ulkopolitiikan omaksumista. (Chomsky 1989, 25–26.)

Linjaukset vaikuttaisivat tukevan tämän seurauksena pienen ryhmän etuja ja tähtäävän dominoivaan asemaan ulkopoliittisella kentällä. Tämän seurauksena Chomsky luultavasti näkee linjaukset oikeistolaisena politiikkana, jossa lähtökohtaisesti ajatellaan hallitsevan eliitin intressejä eikä vaihtoehtoisesti kaikkien yhteiskuntaluokkien hyvinvointia. Resurssien siirtämisellä Chomsky (mt., 26) viittaa työvoiman ja sosiaaliturvan verotuksellisiin toimenpiteisiin painottaen niiden olleen ennestäänkin jo heikkoja kansainvälisten standardien mukaan. On mahdollista tarkastella tavoitteita myös imperialistisena politiikkana, sillä ”aktivistisella” roolilla viitataan Yhdysvaltojen haluun edelleen kasvattaa omaa toimijuuttaan. Chomsky (mt., 26) korostaa sotavoimien kasvattamisen olleen nopeinta koko Yhdysvaltain rauhanajan historiassa tuona ajankohtana. Tämänkin voidaan katsoa kertovan ulkopoliittisen toimijuuden lisäämisestä tai aktiivisemmasta roolista, sillä sotavoimien ja puolustusmenojen kasvattaminen enteilee näiden voimien liikkeellepanoa. Huomionarvoista on myös käynnissä ollut kylmä sota, joka kiristi idän ja lännen välejä ja vaikutti ulkopolitiikan aktiivisuuteen.

Reaganin oppia harjoitettiin kylmän sodan aikaisessa maailmassa, joten kommunismin päihittäminen esiintyi vielä Yhdysvaltojen agendana. Kommunismi valtion vihollisena oli 1980-luvulla vielä tehokas keino mobilisoida yhteiskuntaa yhteisen vihollisen voittamiseksi. Yhdysvaltalaisen ulkopolitiikan peruspiirteenä voidaan katsoakin olevan isänmaallisuuden korostaminen ja kansan yhdistäminen turvallisuuteen nojaavilla perusteluilla; vihollinen uhkaa Yhdysvaltoja, ja sitä vastaan on taisteltava keinoja kaihtamatta. Valtion johdolla on myös paljon päätösvaltaa, ja kansan ääni jää vaimeaksi. Chomskyn (1989, 41) mukaan ulkopolitiikan aggressiivisia toimia usein salataankin kansalta, sillä kansa ei hyväksyisi sitä. Väkivallan ja vallankäyttöä on mahdollista tarkastella imperialistisesta näkökulmasta Chomskyn tarjoamien perustelujen näkökulmasta. Yhdysvaltojen mahti nousee esiin siinä, että sen toimia kuten hyökkäyksiä tai miehityksiä ei ole voitu estää kansainvälisen yhteisön paheksumisesta ja tuomitsemisesta huolimatta. Monia kyseenalaisia ulkopoliittisia toimia on yritetty naamioida terrorisminvastaisen sodan tai esimerkiksi kommunismin vastaiseksi taisteluksi. Molemmat argumentit ovat toimineet perusteluina, joita Yhdysvaltojen on ollut mahdollista käyttää tavoitteidensa tukemiseksi.

Yhdysvaltojen ”oikeistolainen käänne” ei sinänsä poikkea merkittävästi aikaisemmista ulkopoliittisista linjauksista ainakaan aktivistisen politiikan osalta, sillä hegemoniseen asemaan on pyritty jo pitkään, samankaltaisin keinoin. Chomskylle (1989, 41) ”oikeistolainen käänne” näyttäytyy kasvavana elitismin ilmiönä. Kasvavaksi elitismiksi voidaan tulkita kansan mielipiteen vähäinen huomioonottaminen, varakkaampien etujen tukeminen sekä omien intressien suojeleminen ulkomailla. Tietyt ulkopolitiikan piirteet nostavat esiin kyseenalaisia toimintamalleja, joita Chomsky erittelee tulkitessaan yhdysvaltalaista ulkopoliittista toimijuutta. Chomsky pyrkii nostamaan esiin epäkohtia, jotka luovat mahdollisuuksia toimia sääntöjen vastaisesti ja ilmentävät Yhdysvaltojen ulkopolitiikassa valtion harjoittamaa väkivaltaa sekä terrorismia. Tällaisiksi toimiksi Chomsky nimittää Yhdysvaltojen erioikeuksia sekä kansainvälisten sopimusten rikkomuksia ja demokratian edistämisen varjolla harjoitettuja muita toimia.

4.1.2 Erioikeudet ja sopimusten rikkominen

Chomskyn (2006, 64) mukaan erioikeudet ja sopimusten rikkominen on tyypillistä yhdysvaltalaiselle ulkopolitiikalle. Chomsky nostaa esiin nämä toimet yhtenä Yhdysvaltojen politiikan peruspiirteenä Yhdysvaltojen yksinoikeudella. Ulkopoliittisissa toimissa korostuu kansainvälisten lakien noudattamatta jättäminen, veto-oikeuden käyttö sekä voimankäytön liioittelu ja etuoikeus. Chomskyn on esittänyt tulkintojensa tueksi erilaisia argumentteja ja korostaa ensisijaisesti yhdysvaltalaista hegemonista asemaa, joka tarjoaa suotuisat olosuhteet käyttäytyä poikkeuksellisesti. Yhdysvaltojen valta-asema vaikuttaisi Chomskyn näkökulmasta olevan merkittävin syy saavuttaa erioikeuksia. Ulkopoliittisissa toimissa vaikuttaisi ilmenevän Yhdysvaltojen halu asettaa itsensä etusijalle ja täten pelata omilla säännöillään.

Kansainvälisessä yhteisössä valtiot ovat sitoutuneet noudattamaan tiettyjä lakeja ja normeja. Yhdysvallat on sitoutunut noudattamaan esimerkiksi kansainvälistä

oikeutta, kuten useimmat valtiot. Yhdistyneet kansakunnat (YK) määrittelee kansainvälisen oikeuden seuraavalla tavalla:

> International law defines the legal responsibilities of States in their conduct with each other, and their treatment of individuals within State boundaries. International law's domain encompasses a wide range of issues of international concern, such as human rights, disarmament, international crime, refugees, migration, problems of nationality, the treatment of prisoners, the use of force, and the conduct of war, among others. International law also regulates the global commons, such as the environment and sustainable development, international waters, outer space, global communications and world trade (United Nations 2021).

Kansainvälinen oikeus pyrkii universaalisuuteen eli siihen, että samat oikeudet kuten myös rangaistukset ovat kaikkia koskevia sekä yleispäteviä. Amerikkalaisessa ja kansainvälisessä oikeudessa on kuitenkin varaa tulkintoihin, sillä ne eivät ole muodollisia sääntöjärjestelmiä (Chomsky 2006, 85). Todennäköisesti tulkinnanvaraisuuden seurauksena Yhdysvaltojen on mahdollista laiminlyödä sopimuksia, mutta Chomsky (2006) korostaa esimerkkiensä avulla yhdysvaltalaista erioikeutta. Kansainvälisen oikeuden asiantuntijat Howard Friel ja Richard Falk painottavat tulkinnanvaraisuuksista huolimatta, että ”kansainvälinen oikeus asettaa voimankäytölle ja sotaan turvautumiselle selkeät ja velvoittavat normit, joita kaikkien valtioiden tulisi noudattaa” (mt., 85). Tämän huomion perusteella on syytä korostaa, että vaikka tulkinnanvaraisuutta ilmenee, niin mikä tahansa perustelu ei riitä oikeuttamaan tai puolustamaan kiistanalaisia tekoja. Lähtökohtaisesti tulkinnanvaraisuutta voidaan kuitenkin käyttää perusteluna valtion toimien puolustamiselle, mutta se voi jäädä hyvinkin riittämättömäksi. Valtioterrorismin harjoittamisen näkökulmasta sopimusten noudattamatta jättäminen ei itsessään ole terrorismia, mutta se luo terrorismin harjoittamiselle oivan alustan. Etenkin voimankäyttöön liittyvät erivapaudet ovat uhka rauhanomaisille keinoille ja lähestymistavoille, joita ensisijaisesti kansainvälisessä yhteisössä tulisi suosia.

Chomsky painottaa, että kaikki Geneven sopimuksiin sitoutuneet valtiot ovat tunnustaneet lainsäädännössään sopimusten koskevan vakavien rikosten ja luovutussopimusrikkeiden osalta kaikkia osapuolia. Näillä valtioilla on täten velvollisuus käyttää tarvittavia oikeustoimia sellaisten henkilöiden rankaisemiseen,

jotka tekevät tai määräävät tehtäviksi sopimusrikkeitä. Usein Yhdysvaltojen rikkoessa näitä sopimuksia rangaistus jää kuitenkin heidän osaltaan saamatta, sillä harva valtio uskaltaa nousta uhmaamaan väkivaltaista supervaltaa. (Chomsky 2006, 39–40.) Tämä kertoo kansainvälisten sopimusten epätasa-arvoisuudesta, sillä ainakin yhden valtion on mahdollistaa jättää noudattamatta sopimuksia ja toimia niitä vastoin. Yhdysvaltojen valta-asema on vahva, ja luultavasti toimii pelotteena monelle valtiolle, sillä sitä ei helposti kyseenalaisteta. Asetelma antaa Yhdysvalloille erivapauksia, joita se näyttäisi käyttävän edukseen. Kansainvälisen oikeuden tulisi voida puuttua epäkohtiin ja asettaa valtiot tasa-arvoisesti vastuuseen, mutta tämä vaikuttaisi jäävän toteutumatta useissa tapauksissa. Chomsky pohtii kansainvälisen oikeuden ja Yhdysvaltojen suhdetta seuraavasti:

> Treaties are not ”legal” obligations for the United States, but at most ”political” commitments. (mt., 68.)

Yhdysvalloille kansainvälinen oikeus ei merkitse samaa kuin muille valtioille Chomskyn näkemyksen mukaisesti; lailliset velvoitteet ovat ennemminkin Yhdysvalloille poliittisia sitoumuksia. Sitoumusten rikkominen on lähtökohtaisesti hyväksyttävämpää kuin laillisten velvoitteiden, sillä lailliset velvoitteet ovat sitovampia ja lain rikkomisesta seuraa todennäköisemmin rangaistus. Kyse ei kuitenkaan ole vain sitoumuksista, vaan Chomsky esittää kansainvälisen oikeuden olevan Yhdysvaltojen itsensä tulkitsemaa, mikä tulee ilmi sen harjoittamista toimista. Yhdysvallat vaikuttaisi toiminnassaan asettavan itsensä kansainvälisten rajoitusten ja sääntöjen piirin ulkopuolelle.

Erivapauksiin voidaan katsoa liittyvän Yhdysvaltojen käsityksen voimankäytölle ja oikeudelle hyökätä. ”Terrorin” suhteen, joka ohjaa paljolti yhdysvaltalaista ulkopolitiikkaa, noudatetaan tiettyä periaatetta: terrori Yhdysvaltoja sekä sen yhteistyökumppaneita vastaan on äärimmäistä pahuutta, kun taas Yhdysvaltojen terroria ei ole olemassakaan tai se on aivan asianmukaista (Chomsky 2006, 5). Terrorisminvastainen sota on ohjannut pitkään Yhdysvaltojen ulkopoliittisia toimia, ja sen varjolla erivapauksia on käytetty runsaasti. Erioikeuksiin Chomsky lukee mukaan esimerkiksi yhdysvaltalaisen oikeuden hyökätä muita valtioita kohtaan ennakoivasti ja yleisesti katsoen siihen liittyvän liioittelun voimankäytössä.

Kysymystä ennakoivasta voimankäytöstä Chomsky pohtii Yhdysvaltojen aikaisempien tapausten perustella:

> If the United States has the right of "anticipatory self-defence" against terror, or against those it *thinks* might attack it first, then, a fortiori, Cuba, Nicaragua, and a host of others have long been entitled to carry out terrorist acts within United States because of its involvement in very serious terrorist attacks against them, often uncontroversial. (Chomsky 2006, 83–84.)

Chomskyn tulkinnan mukaisesti Yhdysvaltojen voimankäyttöön liittyy erioikeuksia, sillä sen toimintoja ei ole julistettu terroristisiksi, mutta muiden valtioiden samankaltaisia vastaiskuja usein nimitetään terroriteoiksi eikä muilla valtioilla ole oikeutta toimia samankaltaisesti. Chomsky myös painottaa Yhdysvaltojen usein ajattelevan jonkin valtion hyökkäävän ensin, joten se iskee kohteisiin ennakoivasti. Tässä Chomskyn voidaan katsoa tulkitsevan Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaa äkkipikaiseksi ja harkitsemattomaksi sekä kritisoivan erityisesti ennakoivia hyökkäyksiä pelkkien aavistusten perusteella. Chomsky asettuu hänen mielestään Yhdysvaltojen valtioterroria kohdanneiden valtioiden puolelle ja pohtii niiden oikeutta väkivaltaisiin tekoihin. Ongelmallisena Chomsky kuitenkin näkee sen, että tällaisten valtioiden, kuten Kuuban tai Nicaraguan voimankäyttö Yhdysvaltoja kohtaan nähtäisiin automaattisesti terrorismina tai epäoikeutettuna hyökkäyksenä, vaikka Yhdysvaltojen toimiessa samalla tavalla kansainvälinen yhteisö tai toiset valtiot eivät tuomitse tekoja samankaltaisesti ja toiminta näyttäisi esiintyvän oikeutettuna kansainvälisen yhteisön mukaisesti.

Chomsky (2006, 46) kritisoi Yhdysvaltoja myös veto-oikeuden käyttämisestä tietyissä tapauksissa, sillä tämän avulla Yhdysvaltojen on ollut mahdollista sivuuttaa ja hiljentää kansainväliset vastalauseet. Chomsky nostaa veto-oikeuteen liittyvän esimerkin; hänen mukaansa YK:n kehitysohjelman alaisuudessa tuotettuja raportteja arabimaiden kehityksestä tutkinut kirjeenvaihtaja Ian Williams on nostanut raportista esille kritiikin Yhdysvaltain sisä- ja ulkopolitiikkaa kohtaan. Raportissa väitetään, että Israelin miehitys Palestiinassa ja USA:n miehitys Irakissa eivät ole vaikuttaneet suotuisasti alueiden inhimilliseen kehitykseen. Toistuvan veto-oikeuden käyttö tai sillä uhkailu on rajoittanut turvallisuusneuvoston mahdollisuuksia edistää alueen

rauhaa. (Chomsky 2006, 170.) Veto-oikeuden avulla Yhdysvaltojen on mahdollista muokata asioiden kulkua ja hidastaa sen intresseille epämiellyttävää muutosta tai jopa estää se. Tällainen toiminta asettaa Yhdysvallat vahvaan asemaan ja antaa sille erioikeuksia. Chomskyn lisäksi Paul F.J Aranas on ottanut kantaa Israelin ja Palestiinan välisiin suhteisiin Yhdysvaltojen veto-oikeuteen liittyen:

> The United States often uses its veto, hidden or real, to shield Israel from Security Council condemnation. […] The United States, acting against the will of the international community, has used its veto power more than forty times to shield Israel from official Security Council condemnation for its crimes against the Palestinian people. (Aranas 2012, 24).

Veto-oikeutta on kritisoitu usean eri toimijan puolesta ja Yhdysvaltojen on katsottu käyttäneen sitä omien intressiensä suojelemiseksi. Aranas korostaa veto-oikeuden käytön olleen useissa tapauksissa kansainvälisen yhteisön tahdon vastaista, mutta Yhdysvallat on pystynyt vastustuksesta huolimatta toimimaan oman tahtonsa mukaisesti. Aranaksen ja Chomskyn näkemykset osoittautuvat yhteneväisiksi siinä, että he pitävät Yhdysvaltojen veto-oikeutta mahdollisuutena laiminlyödä esimerkiksi kansainvälisiä ihmisoikeuksiin tai turvallisuuteen liittyviä tapauksia. Veto-oikeuden käyttäminen asettaa suurvallalle erityisen aseman, jossa pystyy lähes itsenäisesti hallitsemaan päätöksentekoa ja vaikuttamaan lopputuloksiin. Johan Galtung on myös ottanut kantaa keskusteluun veto-oikeudesta. Galtung (1996, 2) nostaa demokraattisuuden nimissä esiin veto-oikeudesta luopumisen. Se ei ole tasa-arvoisen yhteisön kannalta oikeudenmukainen; yksi ääni per valtio demokratisoisi valtioiden välistä järjestelmää. Veto-oikeuden katsotaan olevan epätasa-arvoinen ja myös Yhdysvaltojen käyttämänä se on aiheuttanut erimielisyyksiä kansainvälisen yhteisön välillä. Luopuminen veto-oikeudesta todennäköisesti kaventaisi Yhdysvaltojen vaikutusmahdollisuuksia ja tämän seurauksena loisi tasa-arvoa kansainvälisen yhteisön päätöksenteossa.

4.1.3 Demokratian edistäminen ulkomailla

Yhdysvaltalaisen ulkopolitiikan yhdeksi tärkeimmäksi piirteeksi on kulminoitunut demokratian edistäminen ulkomailla. Tieteellisissäkin tutkimuksissa on viljelty uskomusta siitä, että demokratian kehittymistä on mahdollista edistää ulkopuolelta (Chomsky 2006, 102). Tähän Yhdysvallat on tarttunut tiukasti kiinni, ja demokratian edistäminen sekä vieminen kaikkialle maailmaan toimiikin ulkopolitiikan vahvana elementtinä. Demokratian edistäminen on nähty jopa ulkopolitiikan ensisijaisena tavoitteena:

> The pronouncement is sometimes amplified: ”promoting democracy abroad” has been primary goal of US foreign policy ever since Woodrow Wilson endowed with a ”powerful idealist element”; it gained ”particular salience” under Ronald Reagan, and then was taken up with ”unprecedented forcefulness” under Bush II. (Chomsky 2006, 102).

Chomskyn mukaan demokratian edistäminen on toiminut jo pitkään osana yhdysvaltalaista ulkopolitiikkaa ja sen tärkeys on vain vahvistunut vuosien varrella. Demokratian edistämisessä voidaan katsoa myös otetun käyttöön voimakkaitakin keinoja. Chomsky näkee demokratian edistämisen vahvana argumenttina, millä vedotaan amerikkalaisiin sekä kansainväliseen yhteisöön tavoitteena saavuttaa hyväksyntä omille toimilleen. Ulkopolitiikan hyväksynnälle ja sen puolesta argumentoinnille on löydettävä syitä, joilla vedota sen välttämättömyyteen. Mielikuvien luominen on tärkeää, sillä niiden avulla pyritään vakuuttamaan kansalaisia ja vaikuttajia siitä, millainen politiikka on nyt oikeanlaista tai oleellista. Chomsky (mt., 131) toteaa, että väärien mielikuvien luominen omasta jaloudesta on välttämätöntä; hyökkäyspolitiikan ja terrorin tulisi yleisesti ottaen vaikuttaa itsepuolustukselta ja ylhäisten visioiden toteuttamiselta. Demokratian edistäminen voidaan nähdä hyväntahtoisena ulkopolitiikkana, sillä lähtökohtaisesti demokratia koetaan hyvänä asiana. Silloin myöskään sen varjopuoliin ei luultavasti kiinnitetä liiaksi huomiota tai siihen puuttumisen katsotaan olevan diplomaattisesti haasteellista. Chomsky kuitenkin painottaa, että yksimielisestikin hyväksytyn väittämän puolesta ja vastaan esitettyjä todisteita on syytä tutkia; demokraattisessa kulttuurissa on pyrittävä etsimään asiallisia todisteita ja asianmukaisia argumentteja, jotka kumoavat vastaväitteet (mt., 102–103). Tällä Chomsky viittaa siihen, että demokratian edistämistäkään ei pitäisi hyväksyä itsestään selvästi hyvänä asiana, vaan tutkia tapauskohtaisesti motiiveja ja intressejä toiminnan takana. Esimerkkejä

demokratian edistämisen tapauksista on Chomskylla useita ja näiden tapausten perusteella voidaan tulkita, että Chomsky ei pidä demokratian edistämistä yhdysvaltalaisen ulkopolitiikan todellisena tavoitteena, vaan se kätkee sisälleen kontrollin keinoja sekä omien intressien valvomista.

Demokratian edistämisestä Chomsky nostaa esimerkiksi Irakin; joukkotuhoase-argumentin hajotessa tilalle tuotiin demokratian edistäminen. Yhdysvallat oli oikeuttanut läsnäolonsa Irakissa jo pitkään joukkotuhoaseiden etsimisen sekä eliminoimisen varjolla ja kun argumentti ei ollut enää tehokas, tarvittiin Chomskyn mukaan uusi:

> By August 2003, when the tale was falling to pieces, the press reported that "as the search for illegal weapons in Iraq continues without success, the Bush administration has moved to emphasize a different rationale for the war against Saddam Hussein: using Iraq as the 'linchpin' to transfrom the Middle East and thereby reduce the terrorist threat to the United States" […]. (mt., 130).

Tässä Chomsky katsoo Yhdysvaltojen haluavan pitää Irakia ja Lähi-itää silmällä, minkä onnistumiseksi oli keksittävä toinen argumentti läsnäolon jatkumiselle, kun joukkotuhoaseiden eliminoiminen ei enää kelvannut syyksi. Mielikuvien luominen on keskeinen keino, sillä perusteluja yhdysvaltalaisen ulkopolitiikan jatkuvalle puuttumiselle on todennäköisesti tarvittu kansainvälisen yhteisön sekä Lähi-Idän valtioiden vakuuttamiselle. Demokratian ja vapauden vieminen Lähi-itään sekä Irakiin oli myös keino oikeuttaa sodankäynti jälkikäteen (mt., 132). Chomsky ei kuitenkaan katso demokratiakehityksen tapahtuneen, sillä Yhdysvaltojen aidot intressit ovat poikenneet demokratiakehityksen edistämisestä. Lähi-idässä Yhdysvalloilla on ollut jo pitkään intressejä, joten sen jatkuva tarkkailu ei ole yllätyksellistä politiikkaa, sillä alueen kehitys, resurssit ja vakaus ovat olleet Yhdysvaltojen ulkopolitiikalle kiinnostavaa seurattavaa. George W. Bushin hallinnon aikana ja etenkin syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen demokratian edistämiseen panostettiin entistä enemmän, sillä sen uskottiin olevan keskeinen osa Yhdysvaltojen kansallisia turvallisuusetuja (Hassan 2012, 11). Alueen vakauttamisella on täten merkittävä rooli, mutta sen demokraattisuus ei vaikuttaisi olevan Yhdysvalloille välttämätöntä. Näin ollen Yhdysvalloilla on intressejä, joita se pitää johdonmukaisesti

yllä koska alueellinen epävakaus saattaisi vaarantaa ne (Hassan 2012, 15). Chomskyn tulkinta tapauksesta on, että se on Yhdysvaltojen oman hegemonisen aseman ylläpitämistä, missä demokratian edistämistä on käytetty valheellisena keinona saavuttaa ylivoimainen ote alueesta.

Indonesia on toinen demokratian edistämisen kohde, jonka Chomsky tuo mukaan keskusteluun. Paul Wolfowitz toimi Indonesiassa suurlähettiläänä ja Chomskyn (mt., 134) mukaan tuki korruptoitunutta Indonesian hallitsijaa Suhartoa. Tavoitteena oli siis edistää demokratiaa ja kehitystä, mutta Wolfowitzin onnistumisesta tässä tehtävässä on olemassa eriäviä mielipiteitä. Chomsky toteaa Indonesian tilanteeseen perehtyneen asiantuntijan Jeffrey Wintersin raportoineen Wolfowitzin toiminnasta seuraavasti:

> In a Lexis-Nexis search of every mention of Wolfowitz in the press during his years as ambassador, there is not one instance where he is quoted as speaking up on human rights or democracy in Indonesia. Instead, he is consistently apologetic for the Suharto regime, always turning the focus toward matters of business, investment and the local and regional stability the iron-fisted Suharto promote. (mt., 134–135.)

Chomsky näyttäisi tulkitsevan kyseessä olevan tapauksen perinteiseksi yhdysvaltalaisen ulkopolitiikan lähestymistavaksi, jossa korruptoitunutta hallintoa tuetaan oman edun tavoittelemiseksi ja demokratian edistäminen on hämäystä. Hän asettuu Wintersin kommentin puolelle, sillä uskoo myös itse demokratian edistämisen tarkoittaneen todellisuudessa muita toimia. Chomsky (mt., 135) korostaa myös ihmisoikeus- ja korruptionvastaisten aktivistien kokeneen Wolfowitzin Suharton hallinnon kannattajaksi eikä heidän puolustajakseen; myöskään hallinnon väärinkäytöksistä ei mainittu. Myös paikallisten olojen akateeminen asiantuntija Joseph Nevins on kirjoittanut, että Wolfowitz ajoi alusta alkaen lujasti politiikkaa, joka on ollut vahingollista demokratialle ja ihmisoikeuksille koko saariryppään alueella (mt., 136). Sekä Indonesian että Irakin kohdalla edistämisprosessit näyttäisivät olleen haasteellisia ja demokraattisia tuloksia ei Chomskyn (2006) mukaan onnistuttu saavuttamaan.

Chomskyn esimerkit kuvastavat tapauksia, joissa demokratian edistäminen on esitetty Yhdysvaltojen ulkopolitiikan tavoitteena. Demokratian edistämisen taustalla voidaan katsoa olevan turvallisuuden ja vapauden lujittaminen, koska se tukee Yhdysvaltojen kansallisia turvallisuusetuja. Kuitenkin Chomskyn antamat esimerkit viittaavat tämän lisäksi muihin intresseihin, joita demokratian edistämisen varjolla saatetaan tavoitella. Arthur A. Goldsmith (2008) on ottanut kantaa demokratian edistämisen prosesseihin, joissa myös hän näkee olevan Yhdysvaltojen omaa agendaa ja epäonnistumisia:

> The freedom agenda never delivered. Five years later, the prospects for nonauthoritarian order in Afghanistan and Iraq seem more remote than ever. Competitive elections in Palestine, Lebanon, Pakistan, and other places have produced troublesome results for the United States. Human Rights Watch and Freedom House both report that democracy is in retreat globally. Commentators from across the political spectrum agree that the U.S. approach to democracy promotion since the September 11, 2001, terrorist attacks is in tatters, though they offer different diagnoses for what went wrong. (Goldsmith 2008, 121.)

Goldsmithin mukaan demokratian edistämisprosessit eivät ole tuottaneet haluttua tulosta ja demokratia on ollut jopa laskussa kansainvälisesti. Goldsmith korostaa, että prosessien epäonnistuminen voi johtua monesta syystä ja yhdeksi syyksi hän nostaa sen, että demokratian käsite ymmärretään muslimiyhteiskunnissa eri tavalla kuin miten amerikkalaiset tai eurooppalaiset sen käsittävät (mt., 123). Eri tapoja käsittää demokratia tulisi soveltaa kyseessä oleviin valtioihin niille sopivilla metodeilla, sillä amerikkalaisen tai eurooppalaisen demokratian edistäminen ei välttämättä sovi sellaisenaan kohdevaltioille, joiden yhteiskuntarakenteet poikkeavat merkittävästi länsimaisista yhteiskunnista. Demokratian edistämisen tulisi perustua enemmän strategiseen suunnitteluun ja kiinnittää huomiota demokratiaan siirtymistä käsittelevään kirjallisuuteen, joka korostaa muutoksen vaikeutta sekä demokratisoitumisen puolivälin riskejä (mt., 145). Toisin sanoen prosessi pitäisi luoda sopivaksi kohteille ja mukauttaa sekä soveltaa sitä valtion omien rakenteiden mukaiseksi ottaen huomioon riskit. Tehtävä ei kuitenkaan ole yksinkertainen, sillä demokratian edistäminen on poliittista toimintaa, missä esiintyy valtarakenteita, intressien valvomista ja pyrkimyksiä kontrolloida. Etenkin Yhdysvaltojen

toiminnassa nämä ovat vahvasti esillä, jos tarkastellaan prosesseja Chomskyn antamien esimerkkien perusteella ja hänen näkökulmistaan.

Demokratian edistäminen on Chomskyn näkökulmasta katsottua valtioterrorismin kannalta olennaista, sillä se mahdollistaa omien intressien suojelemisen sekä antaa alustan harjoittaa valtioterrorismia toisessa valtiossa. Itsessään demokratian edistäminen ei ole valtioterrorismia, mutta demokratian edistämistä voidaan käyttää argumenttina oikeuttaa tässä tapauksessa Yhdysvaltojen toimia toisen valtion maaperällä. Chomsky katsoo, että edellä mainituissa demokratian kehittämisprosesseissa on käytetty kyseenalaisia keinoja suojella Yhdysvaltain intressejä sekä harjoitettu toimia, joilla ei ole ollut juurikaan tekemistä demokratian edistämisen kanssa. Demokratian edistämisen nojalla Chomsky katsoo Yhdysvaltojen kontrolloineen tiettyjä alueita sekä käyttäneen niissä valtaansa omaksi eduksen. Toisaalta Yhdysvaltoja ei voida pitää vastuussa kaikesta, mitä demokratian edistämisen ajanjaksoilla on tapahtunut kohdevaltioissa, sillä Yhdysvallat ei ole ollut ainoa toimija tapahtumissa. Monet muut toimijat ovat tukeneet ja avustaneet Yhdysvaltoja heidän toimissaan sekä antaneet hyväksyntänsä tapahtumille.

4.2 Yhdysvaltojen valtioterrorismia?

Valtioterrorismin harjoittamista voidaan analysoida, kun tarkastellaan valtioterrorismille ominaisia piirteitä, ja sovelletaan niitä Yhdysvaltojen ulkopoliittiseen toimintaan. Kuten luvussa 3. mainittiin, valtioterrorismille tyypillistä on nimensä mukaisesti valtion toiminen väkivallan suorittajana, intentionaalisuus, pelon levittäminen ja uhrien valikoituminen. Lisäksi sen taustalla on lähes aina jokin poliittinen tai taloudellinen tavoite. Toiminnalla pyritään myös usein lähettämään jonkinlainen viesti yleisölle, jonka tarkoituksena on vaikuttaa yleisön

käyttäytymiseen. Yhdysvaltojen ulkopolitiikassa moni valtioterrorismille ominainen piirre kiteytyy väkivaltaisen toiminnan harjoittamisessa.

Valtion roolilla viitataan siihen, kuka väkivaltaa harjoittaa. Yhdysvaltojen operaatioissa kuten sotilaallisissa interventioissa tai hyökkäyksissä harjoittajina toimivat lähes aina yhdysvaltalaiset sotilaat. Väkivaltaa käyttää siis valtion armeija, mikä tekee siitä valtion suorittamaa. Armeija toimii käskyjen mukaisesti ja toteuttaa valtion korkeimman tason antamia ohjeita. Kaikissa tapauksissa toimijoiden liittäminen valtioon ei ole yhtä selkeää, sillä armeija ei ole ainut väkivallan mahdollinen suorittaja. Esimerkiksi Yhdysvaltain tiedustelupalvelu CIA:n salaisten operaatioiden jäljittäminen valtiolliseksi terroriksi saattaa olla jopa mahdotonta tai erittäin vaikeasti todistettavissa (Chomsky 1989, 64–65). Tällaisissa tapauksissa suorittajina toimivat usein muut valtion edustajat kuin kansallinen armeija. Tapauksiin ei välttämättä liity aina yhdysvaltalaisten valtiollisten toimijoiden läsnäoloa, vaan terrori voi olla pelkästään valtion sponsoroimaa. Terrorismin sponsorointi näyttäisi olevan yksi yhdysvaltalaiselle ulkopolitiikalle ominaista, kun perehdytään Chomskyn esimerkkeihin. Jokaiseen kohdemaahan ei välttämättä lähetetä omia joukkoja vaan tuetaan maan omaa terrorihallintoa tai vaihtoehtoisesti kapinallisryhmiä tilanteissa, joissa vastustajaksi määriteltyä valtiota pyritään horjuttamaan. Valtioilla on käytössään hallinto- ja väkivaltakoneisto, jota vastaan voi olla vaikeaa taistella. Myös kapinalliset joukot saattavat osoittautua vahvoiksi, jos niille tarjotaan tarpeeksi välineitä ja tukea.

Valtioterrorismista kertoo myös väkivallan tarkoituksenmukainen ja tahallinen harjoittaminen. Intentionaalisuudella tarkoitetaan terroriteoissa esimerkiksi sitä, että niiden suorittaminen ja kohteet eivät ole sattumanvaraisia vaan osa tarkkaa strategiaa. Kohteet valitaan tarkkaan, jotta mahdollisimman suuri hyöty tai ”voitto” saavutettaisiin; valtioterrorismin ei haluta käyvän liian hintavaksi (Chomsky 1989, 75). Tarkka strategia ohjaa usein mielivaltaisenakin esiintyvää tappamista. Chomskyn (ks. esim. 1989, 77; 2006, 46–47) mukaan strategiaan liittyy monissa tapauksissa ”pehmeisiin” kohteisiin iskeminen kuten sairaaloihin, kouluihin tai muihin siviilikohteisiin hyökkääminen. Tämänkaltainen toiminta ilmentää muitakin terrorismille tyypillisiä piirteitä: uhrien valikoitumista sekä pelon lietsomista.

Chomsky (1989; 2006) korostaa Yhdysvaltojen harjoittaneen usein strategioita, joissa pehmeät kohteet ovat olleet Yhdysvaltojen hyökkäysten kohteena, esimerkiksi Nicaraguan ja Irakin tapauksissa.

Välittömät siviiliuhrit ovat tärkeä terrorismin erityispiirre, sillä niiden avulla pyritään murtamaan tahtoa ja vaikuttamaan käyttäytymiseen. Väkivaltaa kohdistetaan siviileihin, jotta poliittista käyttäytymistä voitaisiin ohjailla. Iskut siviilikohteisiin kertovat usein tarpeettomasta voimankäytöstä ja toimivat pelotteena kohdevaltiolle. Yhdysvallat on kohdistanut iskujaan siviilikohteisiin, kuten aikaisemmin mainittiin, ja kartuttanut Chomskyn (1989, 28–29) mukaan siviiliuhrien lukumäärää monessa konfliktissa, etenkin Latinalaisessa Amerikassa. Siviilien tarkoituksenmukainen vahingoittaminen on terrorismille tyypillistä, vaikka siviilit eivät olekaan ensisijainen kohde vaan välineellinen arvo, missä intentionaalisuus korostuu. Chomsky näyttäisi katsovan yhdysvaltalaisen uhmakkaan ulkopolitiikan terrorin lietsovan kohdemaissa pelkoa, sillä perustelut hyökkäykselle tai iskukohteet eivät aina tunnu oikeutetuilta. Valtiollisella terrorilla on tarkoituksenaan luoda pelon ilmapiiri, missä vastarinta murretaan ja pelolla pyritään ohjailemaan käyttäytymistä. Hirmuhallintojen tukeminen kohdevaltioissa levittää pelkoa, ja valtioterrorin tukeminen sekä avustaminen asettaa kansalaiset haavoittuvaiseen asemaan. Äärimmäisillä keinoilla pyritään vaikuttamaan ihmisten käyttäytymiseen ja muokkaamaan esimerkiksi sen poliittista ulottuvuutta.

Kohtuuttoman tai voimakkaan väkivallan käyttö liittyy myös terroritekoihin. Esimerkiksi valtion hyväksymä tai ohjaama kidutus voidaan katsoa terrorismiksi, sillä se pitää sisällään julmaa kohtelua ja sen tarkoituksena on saada tunnustus äärimmäisiä sekä ihmisarvoa alentavia keinoja käyttäen. Chomsky (2006) nostaa mukaan keskusteluun kidutusskandaalit, joissa Yhdysvallat on ollut mukana, sillä hän näkee kidutuksen olevan valtiollista terroria. Brittiläinen terrorismiasiantuntija Jason Burke (mt., 41) on kirjoittanut, että Yhdysvallat pitää yllä liittolaisineen salaisia vankiloiden ja vankileirien verkostoa, joihin epäiltyjä on kadonnut jopa tuhansia terrorisminvastaisen sodan alettua. Chomsky (mt., 41) myös lisää, että tuntematon määrä epäiltyjä on luovutettu maihin, jotka tunnetaan kidutuksesta ja tämä on Yhdysvaltojen harkittua politiikkaa. Tällä tavoin Yhdysvaltojen on mahdollista

piilotella kidutuspolitiikkaansa konkreettisesti kansainväliseltä yhteisöltä; sen olemassaolon tiedostaminen ei riitä toimintaan puuttumiseen.

Kidutus ja muu ihmisarvoa alentava kohtelu on kansainvälisten lakien mukaan tuomittavaa, eikä valtioiden tai muiden järjestelmien täten tulisi harjoittaa tämänkaltaista toimintaa. Yhdysvaltojen ulkopolitiikassa on kuitenkin laajalle levinnyt ja kollektiivisesti tunnettu uskomus, että kidutus saattaisi olla hyväksyttyä tietyissä tapauksissa. Courtenay R Conrad, Daniel W Hill Jr ja Will H Moore ovat tutkineet esimerkiksi George W. Bushin hallitusta ja yhdysvaltalaisten hyväksyntää kidutukselle:

> For example, in two of the world's largest democracies, the United States and India, voters rarely remove from office politicians who oversee police and militaries that engage in torture. During the Bush administration in the USA, public approval of torture was consistently in the mid to high 40 % range. (2018, 4).

Kidutuksen hyväksynnän voidaan katsoa olleen Yhdysvalloissa etenkin Bush II kaudella laajalti hyväksyttyä. Syy laajan hyväksynnän takana on mahdollisesti käynnissä ollut terrorismin vastainen sota, sillä terrorisminvastaisella sodalla näitä keinoja on pyritty perustelemaan ja tekemään niistä hyväksyttyjä. Chomskyn (2006, 41) mainitsemat kidutusskandaalit vaikuttaisivat kärsineen vähäisestä huomiosta tai niiden tärkeyttä ei ole priorisoitu. Terrorisminvastaisen sodan vaikutus on luultavasti ollut enemmän kansaa mobilisoiva tavoite, joten yhdysvaltalaisten kiinnostus aiheeseen on jäänyt sodan jalkoihin. Todellisuudessa kidutus voidaan nähdä kuitenkin valtion terroristisena keinona, mutta siitä saatetaan yrittää tehdä oikeutettua hyvään pyrkivän politiikan argumenteilla.

Chomskyn esimerkeissä valtiollinen terrori tiivistyy ulkopolitiikan peruspiirteeksi; toimet ovat väkivaltaisia, uhreissa on paljon siviilejä, valtio hyväksyy toiminnan ja käyttää äärimmäisiä keinoja. Teot ovat tarkoituksenmukaisia ja osa tarkkaa strategiaa, jolla Yhdysvallat pyrkii ajamaan taloudellisia sekä poliittisia etujaan. Tukemalla Yhdysvaltojen intresseille sopivaa hallintoa ja politiikkaa Yhdysvallat säilyttää otteensa monesta valtiosta. Yhdysvallat on myös onnistunut ylläpitämään

valtioterroristista ulkopolitiikkaansa ilman kansainvälisen yhteisön laajempaa puuttumista sen toimiin. Toimivat argumentit ja ulkopolitiikan hyväntahtoisuuteen uskominen ovat vieneet Yhdysvaltoja eteenpäin kunnianhimoisissa tavoitteissa. Länsimaat näyttäisivät hyväksyvän tällaisen politiikan harjoittamisen useammin kuin muut valtiot. Kielteisyyttä Yhdysvaltoja kohtaan kuitenkin esiintyy paljon etenkin valtioissa, joihin Yhdysvallat on kohdistanut ulkopoliittisia toimiaan. Kielteisyys kertoo luultavasti siitä, että sen ulkopoliittisia toimia ei koeta oikeudenmukaisiksi tai edes oikeutetuiksi.

Perustelut ja voimakkaita tunteita herättävät argumentit toimivat välineinä luoda konsensusta uhmakkaan ulkopolitiikan hyväksymiselle. Monessa tapauksessa, kuten esimerkiksi Irakin kohdalla Yhdysvaltojen on ollut mahdollista perustella oikeuttaan hyökätä oman turvallisuutensa nimissä. Turvallisuuden kannalta perustelu vaikuttaa olevan toimiva retorinen keino vakuuttaa kansa sekä kansainvälinen yhteisö, ja saada hyväksyntä. Amerikkalaisen turvallisuuden korostaminen esiintyy usein yhdysvaltalaisessa politiikassa, ja se näyttäisi toimivan kansaa mobilisoivana argumenttina. Hyökkäykset kohteisiin tai miehitykset Yhdysvaltojen turvallisuuden vuoksi ei kuitenkaan ole ollut perusteltua, sillä Chomskyn mielestä nämä poliittiset linjaukset ovat lisänneet terrorismin uhkaa Yhdysvalloissa (Chomsky 1989; Chomsky 2006). Todellisuudessa hyökkäykset on koettu kohdemaissa epäoikeudenmukaisina, minkä seurauksena näissä valtioissa on noussut kielteisiä asenteita Yhdysvaltoja kohtaan sekä aatteita kostamisesta tai vastahyökkäyksestä. Yhdysvaltojen kunnianhimoinen ulkopolitiikka vaikuttaisi olevan laajalti tunnettua ja pelättyä, mikä tulee ilmi esimerkiksi sen toimien vastustamisen puutteessa tai vähäisyydessä.

4.3 Case Nicaragua

Konkreettiset esimerkit toimivat Chomskyn ajattelua tulkittaessa parhaina välineinä, sillä niiden avulla päästään tarkastelemaan, millaista toimintaa Chomsky kutsuu valtiolliseksi terrorismiksi. Nicaragua on ollut yksi merkittävä Chomskyn nostama esimerkkitapaus Yhdysvaltojen valtioterrorismista. Nicaraguan tapaus toistuu Chomskyn teoksissa useasti, minkä seurauksena se toimii hyvänä työkaluna hänen valtioterrorismikäsityksensä tulkitsemisessa. Chomskyn näkökulmasta tarkasteltuna Nicaraguan tapauksessa taloudelliset ja poliittiset tarkoitusperät ovat ajaneet Yhdysvaltojen hallituksen toimintaa Ronald Reaganin johdolla. Huomioitavaa on, että kyseessä on kylmän sodan aikainen konflikti, jonka seurauksena vastakkaisina voimina ovat toimineet Yhdysvallat ja Neuvostoliitto.

1980-luvulla Nicaraguassa käydyssä sodassa Yhdysvaltain hallitus tuki laajamittaisesti kapinallisryhmiä, jotka yrittivät kaataa Nicaraguan hallituksen (Hoekstra 2021, 521). Nicaraguassa oli vallassa vasemmistolainen sandinistihallinto, jonka contriksi kutsutut sissit tahtoivat syöstä vallasta. Yhdysvaltojen tuki contrille kehittyi nopeasti peitellyksi operaatioksi, jossa toimitettiin tarvikkeita, kuten ruokaa, lääkkeitä, ajoneuvoja, aseita sekä sotilastiedustelua (Hoekstra 2021, 527). Nicaraguan tapauksessa Yhdysvaltojen rooli oli merkittävä. Yhdysvaltain apu auttoi laajalti kapinallisia contria kasvattamaan toimintaansa ja siten painostamaan istuvaa hallitusta (mt., 522). Tärkein tavoite Nicaraguassa oli korvata sandinistihallitus uudella hallinnolla, joka olisi mukautettu alueen perinteisiin Yhdysvaltain standardeihin (Chomsky 1989, 27). Perinteisillä standardeilla viitataan Yhdysvaltoja myötäileviin hallituksiin, joita sen on mahdollista kontrolloida sekä valvoa yleisesti omia etujaan.

Yhdysvalloilla oli suuresti määräysvaltaa sen tukiessa contria ja määräysvalta oli jopa liian suuri entisten contrien mukaan. Kontrollin keinona CIA kieltäytyi opettamasta contrille, kuinka he voisivat johtaa kapinaansa ilman Yhdysvaltain tukea. (Hoekstra 2021, 527.) Chomsky nimittää tätä konfliktia terrorisodaksi, jonka YK:n turvallisuusneuvosto ja kansainvälinen tuomioistuin olivat tuominneet; joukot oli komennettu iskemään ”pehmeisiin kohteisiin” eli puolustamattomiin siviilikohteisiin (Chomsky 2006, 5). Hänen mukaansa Yhdysvallat oli kehitellyt uuden tavan harjoittaa kansainvälistä terrorismia: hyvin varustetun armeijan tarkoitus ei ollut taisteleminen

vaan terrorin levittäminen iskemällä pehmeisiin kohteisiin (Chomsky 1989, 43). Väkivallan ja terrorin kohdistaminen juuri siviileihin kertoo Yhdysvaltojen harjoittamasta valtioterrorismista, sillä pelon levittäminen kansan keskuuteen pyrkii usein lähettämään viestin vastustajille.

Chomsky painottaa, että terroristiset hyökkäykset pehmeisiin kohteisiin kuten sairaaloihin ja kouluihin palvelevat selkeää tarkoitusta. Sandinistihallitus koettiin uhkaavaksi, sillä se pystyi tarjoamaan kansalaisille mielikuvia uudistuksista kansalaisten hyväksi. Pelko uudistusten saavuttamisesta voitettiin iskemällä näihin pehmeisiin kohteisiin eli tuhoamalla kouluja sekä sairaaloita. (Chomsky 1989, 47–48.) Taktiikka vaikuttaisi pyrkivän tahdon murtamiseen, sillä tuhoamalla kyseisiä kohteita sandinistihallituksen uudistuspyrkimykset haluttiin tehdä mitättömiksi. Pelon lietsomisen lisäksi toiminnasta on mahdollista löytää terroristisia piirteitä. Siviilit ovat väkivallan välittömiä uhreja, mutta todellisuudessa toiminnalla pyritään vaikuttamaan yleisöön. Siviilikohteet ovat tässä toissijaisia kohteita, mihin iskemällä on tarkoitus saada ensisijaiset kohteet tekemään jotain, mitä he eivät muuten tekisi. Nicaraguan tapauksessa sandinistihallinto voidaan nähdä ensisijaisena kohteena.

Yhdysvalloilla oli monia syitä asettua sandinistihallintoa vastaan. Todennäköisesti merkittävin syy oli se, että sandinistit eivät olleet yhdysvaltalaisen ulkopolitiikan ohjailtavissa. Sandinistit edustavat vasemmistolaisuutta sekä marxilaisuutta ja nojasivat Neuvostoliittoon. Chomsky (1989, 27) kuitenkin korostaa osittain Yhdysvaltojen ajaneen itse tarkoituksenmukaisesti Nicaraguan Neuvostoliiton kumppaniksi asettamalla sen kauppasaartoon, ja tämän seurauksena pyrki oikeuttamaan hyökkäyksensä kylmän sodan nimissä. Yhdysvaltojen ulkopolitiikan piirteisiin kuuluu voimakas tahto säilyttää kontrolli tietyistä alueista, ja Nicaragua kuului tämän alueen piiriin. Latinalaisessa Amerikassa sijaitseva Nicaragua ei ole ainoa alueen valtio, missä Yhdysvallat on harjoittanut kontrolloivaa sekä väkivaltaista politiikkaansa. Poliittiset ja taloudelliset syyt ovat ohjanneet vuosikymmeniä Yhdysvaltojen toimintaa, ja Nicaraguaa haluttiin hallita samankaltaisista syistä.

Dieterich Heinzin haastattelussa Chomsky esittää sodan syiksi Nicaraguan luonnonvaroja, jotka Yhdysvallat halusi omaan käyttöönsä, mutta myös

säilyttääkseen ylivaltansa. Presidentti Ronald Reagan luokitteli Nicaraguan politiikan ja toiminnan uhaksi Yhdysvaltain kansalliselle turvallisuudelle sekä ulkopolitiikalle, mutta Chomskyn mukaan väite ei pidä paikkaansa. Ainoastaan ulkopoliittinen uhka on todellinen, sillä valtion käyttäessä omia luonnonvarojaan omiin tarkoituksiinsa Yhdysvallat ei pääsisi hyödyntämään resursseja itse. (Heinz 1985, 96–98.) Yhdysvaltalainen ulkopolitiikkaa Chomskyn ajattelun perusteella näyttäisi perustuvan sen omavaltaisiin oikeuksiin hallita ja käyttää muiden valtioiden resursseja omiin tarpeisiinsa. Valtaelementti tulee esiin, kun tarkastellaan hegemonisen aseman säilyttämisen tärkeyttä. Ylivalta on säilytettävä, jotta yksikään valtio ei nousisi uhmaamaan Yhdysvaltoja; yhdestäkään pienemmästä valtiosta ei saisi tulla esimerkkiä muille valtioille. Tämän seurauksena Chomsky (mt., 96) korostaa, että pienet valtiot asettavat joskus suurimman uhan Yhdysvaltojen ulkopolitiikalle.

Quint Hoekstralla on kuitenkin Chomskyn näkemyksestä poikkeavia huomioita sandinistihallinnon ja contrien väliseen sotaan liittyen. Hänen mukaansa Yhdysvaltojen tarjoama tuki ei ollut sodassa niin menestyksekästä tai tehokasta (mt., 533), kuin Chomsky antaa ymmärtää. Valtiollisen terrorin suhteen näkemykset poikkeavat hyvin jyrkästikin toisistaan. Hoekstra (2021, 528) korostaa, että Yhdysvallat oli huolissaan contrien harjoittamasta raakuudesta ja salamurhista, sillä ne ovat laittomia keinoja. Yhdysvallat jopa vastasi tähän ongelmaan vaatimalla kapinallisia järjestämään sotilaspoliisin, mikä osoittautui kuitenkin hyödyttömäksi (mt., 528). Hoekstra vaikuttaisi pitävän contria syyllisinä raakuuksiin ja muihin epäinhimillisiin toimintamalleihin. On selvää, että juuri contrat suorittivat näitä toimia, mutta Hoekstra itse korostaa Yhdysvalloilla olleen laajalti määräysvaltaa. Tämän seurauksena on vaikeaa pitää Yhdysvaltoja täysin syyttöminä hirmutekoihin. Esimerkiksi pehmeisiin kohteisiin iskeminen on ollut osa strategiaa, mitä todennäköisesti on harjoitettu juuri Yhdysvaltojen toimesta.

Hoekstran näkemys on täysin käänteinen Chomskyn näkemykseen verrattuna, sillä Chomsky on itse korostanut Yhdysvaltain hallinnon kannustaneen hirmutekoihin ja tukenut niitä esimerkiksi suosimalla siviilikohteita. Hoekstran mukaan taas contrien väkivalta ei vetänyt vertoja Nicaraguan valtion armeijan tekemisille (mt., 528).

Chomskylle väkivallan harjoittaminen on Yhdysvaltain ulkopolitiikan peruspiirre, joten hänen näkemyksensä mukaan Yhdysvallat on ollut laajalti vastuussa terroristisesta toiminnasta. Chomsky ei kuitenkaan kiellä yksittäisten contrien väkivaltaisuuksia; hän ei ota juurikaan kantaa niihin tai Nicaraguan armeijan toimiin. Näkemyksillä on kuitenkin selkeä ero. Siinä missä Hoekstra näkee kapinallisten lietsoneen turhaan väkivaltaa ja hirmutekoja, Chomskylle toiminta näyttäytyy Yhdysvaltojen ohjailemana valtioterrorismina.

Hoekstra (2021, 533) kuvailee Yhdysvaltojen halunneen sodan loppuvaiheessa ainoastaan Nicaraguan pienentävän armeijaansa, poistavan neuvostoliittolaisen ja kuubalaisen miehistön sekä lopettavan El Salvadorissa toimivan vasemmistolaispuolueen avustamisen. Tämäkin poikkeaa Chomskyn näkemyksistä, sillä Chomskylle Yhdysvaltojen tarkoitusperät ovat aivan toisenlaiset. Poliittiset ja taloudelliset tarkoitusperät tulevat paremmin esille Chomskyn teoriassa, kun taas Hoekstra korostaa vain jonkin verran poliittista agendaa. Hoekstra ei painota Yhdysvaltojen hegemonista asemaa vaan keskittyy lähinnä Yhdysvaltain contrille tarjoaman tuen tehokkuuteen.

Erik Moore asettuu ihmisoikeuksia pohtivassa artikkelissaan lähemmäs Chomskyn kantaa. Moore (2018, 717) on argumentoinut, että Reaganin politiikka tuki kidutusta sekä silmitöntä tappamista. Tämän seurauksena voidaan katsoa, että Moore katsoo Chomskyn lailla Yhdysvaltojen tukeneen tarkoituksenmukaisesti tarpeettoman väkivaltaista toimintaa. Moore (2018, 717) jopa lisää Reaganin hidastelleen rauhanneuvotteluissa ostaakseen contrille aikaa kylvää poliittista levottomuutta sekä heikentää taloutta. Mooren kommentit Reaganin politiikasta vaikuttaisivat tukevan ajatusta tarkasta strategiasta, jonka johdolla on pyritty ohjailemaan sandinistien ja contrien välistä sotaa. Reaganin tavoite kukistaa kommunismi pelastaakseen ihmisoikeudet ja demokratia on paradoksaalista, sillä hän asetti nämä kaiken etusijalle välittämättä sen aiheuttamasta sorrosta tai väkivallasta (mt., 721). Yhdysvaltojen rooli korostuu Mooren tulkinnassa kommunismia vastaan taistelevana demokratian puolustajana, joka todellisuudessa kadottaa kaikki demokraattiset keinot puolustaakseen omaa etuaan. Moore ei varsinaisesti puhu valtioterrorismista tai valtion sponsoroimasta terrorista, mutta hänen lähestymistapansa Yhdysvaltojen

toimia kohtaan on selkeästi Chomskyn kanssa samankaltaiseen ajatteluun nojaavaa tulkintaa.

Nicaraguan tapaukseen liittyy erilaisia näkökantoja sodan syistä, tavoitteista sekä toimijoista. Keskeistä on, että Yhdysvallat nähdään kuitenkin tärkeänä toimijana Nicaraguan sandinistihallinnon ja contrien välisessä sodassa. Hoekstran näkemys ei korosta Yhdysvaltojen harjoittaneen tarkoituksenmukaisesti liiallista väkivaltaa, ja hän syyttää hirmuteoista enimmäkseen contrien omavaltaisuutta. Moore taas korostaa Yhdysvaltain hallinnon olleen näistä hyvinkin tietoisia. Chomsky puhuu jo valtioterrorismista systemaattisena ja tarkkana strategiana; sitä harjoitetaan intentionaalisesti. Yhdysvaltain ulkopolitiikassa tämä piirre on tullut muissakin tapauksissa osittain ilmi, joten on erikoista vapauttaa Yhdysvallat kaikesta vastuusta hirmutekoihin liittyen. Suurvalloilla on perinteisesti omia intressejä ja agendoja, joten olisi harhaanjohtavaa ajatella niiden toimivan ja laittavan suuresti resursseja pelkkiin rauhanoperaatioihin.

4.4 Chomskyn ajattelu: näkökulmia ja kritiikkiä

Noam Chomskyn suhtautuu Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaan melko kriittisesti. Hänen kirjoituksistaan nousee jatkuvasti esiin epäkohtia yhdysvaltalaisesta ulkopolitiikasta ja vallan väärinkäytöstä. Tarkastelun pohjalta voidaan todeta, että Yhdysvallat näyttäisi ulkopolitiikallaan ylläpitävän rakenteita, joissa esiintyy väkivaltaisia käytäntöjä. Tämä käy erityisesti ilmi Chomskyn nostamista esimerkkitapauksista. Chomskyn luo teoksissaan yhtenäistä kantaa siitä, kuinka Yhdysvallat käyttää väärin valta-asemaansa ja on rakentanut väkivaltaista kulttuuria jo vuosikymmenten ajan. Hänen kritiikkinsä kohdistuu Yhdysvaltain valtioon ja sen hallintoon, jossa Chomsky näkee rikkaan eliitin käyttävän asemaansa omien etujensa tavoittelemiseen. Tästä syystä Chomskyn poliittinen ajattelu suhtautuu valtioon kyseenalaistavasti.

Chomskyn ajattelua sekä mielipiteitä tukee hänen käsityksensä maailmasta. Chomsky kuvailee itseään libertaariseksi sosialistiksi; hänelle libertaarinen sosialismi tarkoittaa, että ihmiset voivat kukoistaa parhaiten olosuhteissa, jotka tarjoavat maksimaalisen

vapauden (Edgley 2000, 19). On selvää, että valtio ei tarjoa tätä ihmisille etenkään yhteiskunnissa, joissa kansalaisten osallistuminen politiikkaan on vähäistä tai merkityksetöntä. Etenkin Yhdysvaltojen yhteiskunta on laajalti epäpolitisoitu, missä kansalaisten merkityksellinen osallistuminen politiikkaan on vähäpätöistä (Chomsky 1989, 7). Chomskyn näkemyksen mukaan voidaan siis katsoa, että Yhdysvaltojen kansalaiset eivät voi kukoistaa, sillä heidän vapautensa on hyvin rajoitettua; päätöksenteko ja valta on vain pienellä ryhmällä. Valta keskittyy rikkaalle eliitille, joka ei kykene eikä haluakaan ilmentää kansan tahtoa. Tämänkaltainen valtiomuoto ei siis ole Chomskylle ideaalinen, sillä vapaus ei ole maksimaalista vaan valtion ja hallinnon ote on hyvinkin kontrolloiva.

Chomskyn ideat muodostavat siten eräänlaisen anarkismin muodon. Anarkismissa on erilaisia säikeitä, mutta yhteisenä elementtinä on kuitenkin se, että riittävän tiedon ansiosta ihmiset pystyvät tekemään tietoisia valintoja, joten heillä ei pitäisi olla velvollisuuksia auktoriteettia kohtaan. Auktoriteetilla viitataan tässä perinteisesti poliittisiin auktoriteetteihin. (Edgley 2000, 19.) Poliittiset auktoriteetit Yhdysvallassa vaikuttaisivat olevan vallan keskiössä, ja näitä valtarakenteita Chomsky kritisoi. Hänen anarkistisia poliittisia näkemyksiään on merkityksellistä tarkastella, sillä hänen ajattelunsa kohdistuu pääsääntöisesti yhdysvaltalaiseen yhteiskuntaan.

Chomskyn anarkismi on saanut osakseen myös kritiikkiä. Valtion ja sen tiettyjen elimien roolia on mahdollista puolustaa. Cohen ja Rogers (1991, 14) ovat argumentoineet, että he eivät ole niinkään vakuuttuneita siitä, että esimerkiksi talouden koordinointia, ympäristönsuojelua ja kansanterveyttä koskevaa politiikkaa toteutetaan tehokkaammin ilman erikoistuneita elimiä, jotka ovat omistautuneet muotoilemaan politiikkavaihtoehtoja sekä arvioimaan niiden täytäntöönpanon todennäköisiä seurauksia. Epäselväksi kuitenkin jää, kuinka hyvin Cohen ja Rogers tuntevat Chomskyn käsityksen anarkismista. Heidän mukaansa on erikoista ajatella, että ihmiset vapaana yhteiskunnista ja johtamisesta osaisivat käyttäytyä yhtään sen rauhanomaisemmin tai ohjautua itse järjestykseen (Cohen & Rogers 1991, 25). Cohenin ja Rogersin (1991) kritiikki on olennaista, mutta jos ajatellaan vertailukohteena olevan väkivaltainen supervalta, jonka kansalaisilla

vaikutusmahdollisuudet ovat kapeat, on näin ollen Chomskyn pohdinta anarkismista oikeutettua.

Valtio, etenkin Yhdysvallat, esiintyy Chomskylle omaa poliittista sekä taloudellista etua tavoittelemana toimijana, jossa valtaa pitävän eliitin rooli korostuu. Yhdysvalloissa päätöksenteko ja toiminta eivät Chomskyn ajattelun mukaan ilmennä kansan tahtoa, joten kansan ”vapaus” on hyvin rajoitettua. Chomskyn kriittisyys Yhdysvaltoja ja sen hallintoa kohtaan nousee esiin Chomskyn vuosikymmeniä kestäneestä tarkastelusta, mikä keskittyy yhdysvaltalaisen ulkopoliittisen toimijuuden tutkimiseen. Väkivalta on läsnä valtion ulkopoliittisissa toimissa ja sitä esiintyy rakenteissa, joita pidetään vahvasti yllä. Taloudelliset ja poliittiset päämäärät saavat Yhdysvallat toimimaan kyseenalaisesti ja harjoittamaan toimintaa, mikä on usein kansainvälisten lakienkin puitteissa tuomittavaa.

Chomsky lähestyy valtioterrorismin käsitettä soveltamalla sitä suoraan Yhdysvaltojen toimintaan. Valtioterrorismin käsite on selkeästi kietoutunut Chomskyn ajattelussa yhdysvaltalaiseen ulkopolitiikkaan. Chomsky käyttää teksteissään valtiollista terrorismia, valtioterrorismia ja kansainvälistä terrorismia kuvaamaan Yhdysvaltojen väkivaltaisia käytäntöjä. Chomskylle tämä väkivaltainen toiminta on valtiollista terrorismia, sillä siinä yhdistyy terrorismille ominaisia piirteitä, ja Chomskyn näkemyksen mukaan myös valtio voi toimia terrorismin harjoittajana. Chomskyn ymmärrys terrorismista eroaa perinteisestä käsityksestä, jossa terrorismin katsotaan olevan lähinnä ei-valtiollisten ryhmien länsimaalaisiin demokratioihin kohdistuvaa väkivaltaista toimintaa. Chomskyn käsitys valtiollisesta terrorismista on kovien väkivaltaisten keinojen valitseminen rauhanomaisten keinojen sijasta, kun halutaan ajaa omia poliittisia tai taloudellisia tarkoitusperiä. Näillä keinoilla halutaan luoda pelon ilmapiiri, mikä taas puolestaan pyrkii vaikuttamaan poliittiseen käyttäytymiseen. Siviilit kärsivät usein näissä operaatioissa laajalti, sillä heidän kohdentamisensa on osa terroristista strategiaa.

Yhdysvallat on Chomskyn esimerkkien mukaan harjoittanut tämänkaltaista toimintaa vuosikymmenten ajan, ja yhtenä keskeisenä piirteenä on ollut erilaisten yhteiseen viholliseen tai turvallisuuteen perustuviin argumentteihin vetoaminen.

Väkivaltaisia ja kovia toimia on nähtävästi pyritty oikeuttamaan tällaisiin perusteluihin vetoamalla. Kommunismin vastaisen taistelun loputtua terrorismin vastainen sota nostettiin keskiöön 9/11 World Trade Centerin iskujen jälkeen. Valtioterrorismin naamioiminen jonkin hyväntahtoisen tai oikeutetun agendan taakse on keino edistää Yhdysvalloille edullista ulkopolitiikkaa ja pyrkiä vakuuttamaan myös kansainvälinen yhteisö tästä.

Chomskyn valtioterrorismia voidaan soveltaa myös Johan Galtungin ajatteluun. Galtung on käsitellyt rauhantutkimuksessaan väkivaltaa ja sen roolia yhteiskunnassa, demokratioissa ja erilaisissa yhteisöissä. Galtungin ajattelussa esiintyy rakenteellisen väkivallan käsite, jota voidaan tarkastella valtioterrorismin käsitteen kanssa. Valtioterrorismin näkökulmasta rakenteelliseen väkivaltaan on syytä kiinnittää huomiota, sillä sen avulla valtioterrorismin tarkasteluun voidaan tuoda erilaista näkökantaa ja nähdä toiminnan sisällä piileviä rakenteita. Chomsky näkee valtioterrorismin tarkoituksenmukaisena toimintana, mutta Galtungin esittämänä rakenteellinen väkivalta muodostuu sosiaalisissa rakenteissa, joita ylläpidetään. Tämän seurauksena Yhdysvaltojen ulkopoliittisia toimia voidaan tarkastella myös siitä lähtökohdasta, että se ylläpitää väkivaltaisia rakenteita, ja näissä rakenteissa Chomsky havaitsee valtiollista terroria. Rakenteellisen väkivallan lisäksi Galtung puhuu suorasta ja kulttuurisesta väkivallasta, jotka liittyvät usein vahvasti rakenteelliseen väkivaltaan, sillä nämä kolme väkivallan eri muotoa tukevat toisiaan.

Galtung määrittelee rakenteellisen väkivallan seuraavasti:

> Structural or indirect violence is defined as built into the person, social and world spaces and is unintended. (Galtung 1996, 31).

Rakenteellinen väkivalta ei siis itsessään ole suoraa väkivaltaa eikä sitä käytetä ensisijaisesti intentionaalisesti; rakenteellinen väkivalta on epäsuoraa väkivaltaa. Epäsuora väkivalta syntyy sosiaalisesta rakenteesta itsestään – ihmisten ja ihmisyhteisöjen (yhteiskuntien) välillä sekä yhteiskuntien (liittoumien, alueiden) välillä maailmassa (Galtung 1996, 2). Sosiaaliset rakenteet ovat Galtungin teoriassa keskiössä, ja nämä rakenteet ohjaavat vahvasti käyttäytymistä ja kulttuuria.

Chomskyn ajattelussa ja valtioterrorismissa korostuu intentionaalisuus sekä usein jonkin eliitin tai ryhmän edun tavoittelu. Valtioterrorismissa suora väkivalta on lähes aina läsnä. Rakenteellinen väkivalta pitää myös sisällään usein suoraa väkivaltaa ja niitä on mahdotonta pitää erillään toisistaan. Rakenteet ovat myös haasteellisia muuttaa, sillä niiden tunnistaminen voi olla vaikeaa. Oleellisena erona Chomskyn ja Galtungin ajattelussa kuitenkin on se, minkä painoarvon he antavat rakenteille ja toimijoiden omalle päätöksenteolle.

Galtung määrittelee kahdeksi merkittävimmäksi ulkoisen rakenteellisen väkivallan muodoksi tunnetut poliittiset ja taloudelliset keinot: sorron ja hyväksikäytön. Molemmat vaikuttavat uhrien kehoon sekä mieleen, mutta eivät välttämättä ole siten tarkoitettuja. (mt., 2) Näiden poliittisten ja taloudellisten päämäärien toteuttamiseksi joudutaan usein turvautumaan suoraan väkivaltaan, mikä kertoo rakenteellisen ja suoran väkivallan vahvasta yhteydestä. Kaiken tämän takana Galtung (1996, 2) näkee kulttuurisen väkivallan; se on symbolista uskonnossa ja ideologiassa, kielessä ja taiteessa, tieteessä ja oikeudessa, mediassa ja koulutuksessa. Kulttuurisen väkivallan tehtävä on riittävän yksinkertainen: legitimoida suora ja rakenteellinen väkivalta (mt., 2). Sorto ja hyväksikäyttö, jotka Galtung nostaa esiin rakenteellisen väkivallan tunnetuimpina muotoina ovat usein juuri valtion harjoittamia keinoja oman poliittisen tai taloudellisen hyödyn tavoittelemiseksi.

Sorron ja hyväksikäytön harjoittamiseen liittyy usein valtioterrorismin elementtejä, kuten valtion harjoittamaa suoraa väkivaltaa, jolla pyritään vaikuttamaan ihmisten käyttäytymiseen. Tässä voidaan todeta rakenteellisen väkivallan ja valtioterrorismin yhteys; Chomsky näkee sorron ja hyväksikäytön usein Yhdysvaltojen valtioterrorismina, jonka avulla suurvalta tavoittelee omia intressejään ja hyödyntää toista valtiota. Chomsky katsoo näiden toimien yhteydessä tapahtuvan usein väkivaltaa tai väkivaltaisten toimien tukemista, jotta tavoitteet voidaan saavuttaa. Toimet voivat olla esimerkiksi väkivaltaisen hallinnon tukemista tai joukkojen sponsoroimista. Chomskyn näkemyksen mukaan Nicaraguan, ja monen muun Latinalaisen Amerikan valtion, tapauksessa vaikuttaisi olevan kyse juuri tästä.

Galtung (1996, 44) toteaa myös Yhdysvaltojen suorittavan sotilaallisia toimiaan ulkomailla ahkerasti, ja niihin viitataan usein eri nimityksillä kuten Yhdysvaltojen kansalaisten ja taloudellisten etujen suojelu. On todettava, että Chomskyn ja Galtungin ajattelussa yhdistyvät tietyt näkemykset, minkä vuoksi myös valtioterrorismia ja rakenteellista väkivaltaa on mielekästä tarkastella yhdessä. Galtung katsoo yhdysvaltalaisen ulkopolitiikan ylläpitävän rakenteellista väkivaltaa toimillaan, ja Chomsky nojaa valtiollisen terrorin harjoittamiseen. Näin ollen Chomskyn käsityksessä korostuu luultavasti Galtungia enemmän suoran väkivallan rooli. Koska Galtung keskittyy rauhan edistämiseen ja sen tutkimukseen, on oleellista huomata, että hänkin nostaa esiin Yhdysvallat tätä rauhanrakennusta uhkaavana tekijänä.

Valtioterrorismin näkökulmasta on haasteellista ajatella, että rakenteellinen väkivalta ei olisi tarkoituksenmukaista, sillä esimerkiksi väkivallan ja voiman käyttö on täysin riippuvainen suorittajansa päätöksestä toteuttaa sitä. Kuitenkin valtioterrorismin päämääränä ei ole ensisijaisesti satuttaa tai tappaa ihmisiä vaan saavuttaa esimerkiksi jokin poliittinen tai taloudellinen hyöty. Vaikka uhrit valitaankin usein tarkkaan, ei heidän kuolemansa ole itsessään päämäärä vaan sivullinen seuraus, jotta päästäisiin johonkin tiettyyn tavoitteeseen. Uhrien vahingoittaminen on kuitenkin keino saavuttaa tavoitteita, joten väkivalta heitä kohtaan on tietoista toimintaa. Sama pätee rakenteelliseen väkivaltaan; se kuuluu järjestelmään, jota ohjaavat monet eri toimijat ja jossa hyödyn tavoittelu on keskiössä. Valtioterrorismissa on nähtävissä rakenteellista väkivaltaa, jossa suora ja kulttuurinen väkivalta ovat osa järjestelmää.

Galtungin ajattelun voi tulkita osittain kritiikiksi Chomskyn näkökulmille, vaikka suoranaisesti Galtung ei viittaa Chomskyn ajatteluun. Kuitenkin Galtung antaa enemmän painoarvoa olemassa oleville rakenteille, joten Galtungin ajattelun voidaan katsoa ottavan paremmin huomioon yksilöiden tai hallitusten tekojen taustalla olevat rakenteet. Chomsky syyttää Yhdysvaltojen hallituksen ja päättäjien luomaa ulkopolitiikkaa terroristisiksi, mutta ei juurikaan kritisoi valtioterrorismille otollisia rakenteita, joita luodaan ja ylläpidetään kansainvälisessä yhteisössä.

5 LOPPUPÄÄTELMÄT

Valtiot ovat kansainvälisessä yhteisössä yksiköitä, joiden on mahdollista harjoittaa väkivaltaa, sillä ne omaavat väkivallan monopolin. Väkivallan monopolin ollessa yksi valtiota vahvimmin määrittävistä piirteistä valtion harjoittamaan väkivaltaan saatetaan reagoida erilaisin tavoin, eikä sitä aina nähdä yhtä paheksuttavana tai ongelmallisena kuin ei-valtiollisten ryhmien harjoittamia väkivallantekoja. Sama pätee terrorismiin, joka perinteisesti tunnistetaan ei-valtiollisten toimijoiden väkivaltaiseksi taktiikaksi. Kriittinen terrorismin tutkimus on kuitenkin tarjonnut tutkimusalalle toisenlaista lähestymistapaa, jossa myös valtion harjoittama väkivalta voidaan luokitella terrorismiksi, jos se täyttää tiettyjä terrorismille ominaisia piirteitä. Maksimaalisessa valtiokäsityksessä tunnustetaan, että valtiolla on omia intressejä, joita se pyrkii saavuttamaan, ja kriittisen lähestymistavan mukaan intressejä tai muita tavoitteita voidaan saavuttaa terroristisin keinoin. Terrorismin tutkimusala ei ole yksiselitteinen ja eriäviä mielipiteitä terrorismin määritelmästä esiintyy edelleen niin tutkimusalan keskuudessa kuin kansainvälisessä oikeudessakin.

Noam Chomsky on käsitellyt kirjallisuudessaan laajalti valtiollista terrorismia, etenkin Yhdysvaltojen harjoittamana. Chomskyn mukaan valtioterrorismi voidaan katsoa yhdeksi Yhdysvaltojen suosimaksi taktiikaksi hegemoniansa ylläpitämiseksi. Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää, mitä Yhdysvaltojen toimia Chomsky pitää terroristisina, ja täyttävätkö ne terrorismille tyypillisiä piirteitä.

Kriittisen terrorismin tutkimuksen määritelmän puitteissa on mahdollista todeta, että Chomskyn kuvailemat Yhdysvaltojen toimet täyttävät terrorismille ominaisia piirteitä, joita työssä on eritelty eri terrorismin tutkijoiden määritelmien mukaisesti. Chomsky katsoo Yhdysvaltojen tyypillisimmäksi strategiaksi terrorismin sponsoroinnin eri valtioissa, joissa se näkee olevan sille tarpeellisia intressejä. Valtioterrorismia käytetään toisin sanoen Yhdysvaltojen taloudellisten sekä poliittisten etujen takaamiseksi.

Chomskyn ajatukset ovat valtavirrasta poikkeavia ja täten tarjoavat mielenkiintoisen lähestymistavan ja tarkastelukohteen tutkimukselle. Chomskyn näkemyksiä analysoitaessa on kuitenkin täytynyt ottaa huomioon hänen anarkistinen asenteensa, jossa Yhdysvaltojen toimet nähdään pienen eliitin tahtona, ja jossa kansalaisilla ei juurikaan ole vapauksia ajaa poliittista toimintaa. Johan Galtungin rakenteellinen väkivalta tuo täten toisenlaista näkökulmaa valtioterrorismin käsittelyyn, sillä siinä väkivalta nähdään osana rakenteita, jolloin toiminnan tarkoituksenmukaisuus ei ole yhtä yksinkertaista kuin Chomskyn ajattelussa. Valtioterrorismi palaa kuitenkin lopulta aina valtion ja väkivallan suhteeseen, jossa väkivallan monopoli on oleellinen osa toiminnan mahdollistamista.

Oleellisena osana tutkimusta on ollut Yhdysvaltojen toiminnan ja kansainvälisen yhteisön suhde, jossa Chomsky näkee ongelmana Yhdysvaltojen vähäisen tuomittavuuden. Yhdysvallat on Chomskyn näkemysten mukaisesti saanut toimia melko vapaasti eikä sitä ole pystytty haastamaan vastalauseista tai eriävistä mielipiteistä huolimatta. Yhdysvaltojen valta-asema on vahva ja esimerkiksi veto-oikeuden käyttö Turvallisuusneuvostossa nähdään epätasa-arvoisena menetelmänä, minkä avulla Yhdysvallat kykenee muovaamaan asioiden etenemistä tai hidastamista haluamallaan tavalla. Tasa-arvoisemmassa yhteisössä olisi todennäköisesti mahdollista ratkoa konflikteja ja ongelmia rauhanomaisemmin, sillä yhdellä suurvallalla ei olisi mahdollisuuksia toimia haluamallaan tavalla vaan sen tulisi ottaa huomioon yhteisön muutkin jäsenet. Näin ollen myös valtioterrorismin harjoittaminen saattaisi vähentyä, sillä valtioilla, joihin toiminta kohdistuu, olisi paremmat mahdollisuudet tuoda ilmi tekojen tuomittavuus ja epäoikeudenmukaisuus. Toiminta vaikuttaisi olevan kuitenkin syvällä

kansainvälisissä rakenteissa, jolloin sen muuttaminen on hankalampaa. Valtioterrorismin tuominen kansainväliseen keskusteluun ja tutkimusalan kasvattaminen voi kuitenkin lisätä tietoisuutta ongelmasta ja täten taistella sitä vastaan.

6 LÄHTEET

Al-Kassimi, Khaled. (2019). Critical terrorism studies (CTS): (State) (Sponsored) Terrorism Identified in the (Militarized) Pedagogy of (U.S.) Law Enforcement Agencies, Cogent Social Sciences, 5(1), 1-27. Saatavilla: <https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/23311886.2019.1586813?needAccess=true>

Aranas, Paul. F. J. (2012). Smokescreen: The U.S., NATO and the Illegitimate Use of Force. Algora Publishing. New York.

Baybars-Hawks, Banu. (2016). Framing Violence. Cambridge Scholars Publishing.

Bluntschli, Johann Kaspar. (1999). The Theory of the State. Kitchener: Batoche Books. ProQuest Ebook Central.

Blakeley, Ruth. (2007). Bringing the State Back into Terrorism Studies. 6(3), 228–235. Saatavilla: <https://kar.kent.ac.uk/2432/1/EPS%20article.pdf>

Blakeley, Ruth. (2012). State Violence as State Terrorism. Teoksessa: Breen-Smyth, Marie, ed. The Ashgate Research Companion to Political Violence. 63–78. Saatavilla: <https://kar.kent.ac.uk/24178/1/State%20Violence%20as%20state%20terrorism%20%5BAshgate%20final%5D.pdf>

Buzan, Barry. (1991). People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era (2. ed.). Lynne Rienner Publishers. Boulder.

Chomsky, Noam. (1989). The culture of terrorism. Pluto. London.

Chomsky, Noam. (2006). Failed States: The Abuse of Power and the Assault on Democracy. Hamish Hamilton. London.

Cohen, Joshua. & Rogers, Joel. (1991). Knowledge, Morality And Hope - The Social Thought Of Chomsky, Noam. New Left Review. 4–27. Saatavilla: https://cows.org/wp-content/uploads/sites/1368/2020/04/1991-Knowledge-Morality-and-Hope-The-Social-Thought-of-Noam-Chomsky.pdf

Conrad, Courtenay R., Hill, Daniel W., and Will H. Moore. (2018). Torture and the Limits of Democratic Institutions. Journal of Peace Research 55(1), 3–17. Saatavilla: https://www-jstor-org.ezproxy.jyu.fi/stable/48595562?seq=1

Edgley, Alison. (2000). The Social and Political Thought of Noam Chomsky. Routledge. London; New York.

Falk, Richard. (2007). War and Peace in an Age of Terror and State Terrorism. Uluslararası İlişkiler / International Relations, 4(14), 1-15. Saatavilla: <https://www-jstor-org.ezproxy.jyu.fi/stable/43926520?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=%28war+and+peace+in+a+age+of+terror%29+Falk&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3D%2528war%2Band%2Bpeace%2Bin%2Ba%2Bage%2Bof%2Bterror%2529%2BFalk&ab_segments=0%2Fbasic_search_solr_cloud%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3Ad43fca952f1964915cfda92345e99799&seq=1#metadata_info_tab_contents

Galtung, Johan. (1996). Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization. [e-kirja] Lontoo: SAGE.

Goldsmith, Arthur. A. (2008). Making the World Safe for Partial Democracy? Questioning the Premises of Democracy Promotion. International security, *33*(2), 120–147. Saatavilla: https://www-jstor-org.ezproxy.jyu.fi/stable/pdf/40207134.pdf?refreqid=excelsior%3Aeb9bf7fa32123ac3a7bc1c23380babda&ab_segments=0%2Fbasic_expensive_solr_cloud%2Fcontrol&origin=

Guillaume, Gilbert. (2004). Terrorism and International Law. The International and Comparative Law Quarterly, 53(3), 537–548. Saatavilla: http://www.jstor.org/stable/3663289

Hamby, Sherry. (2017). On Defining Violence, and Why It Matters. Psychology of violence, *7*(2), 167–180. Saatavilla: https://www.researchgate.net/profile/Sherry-Hamby/publication/315967513_On_defining_violence_and_why_it_matters/links/590782eba6fdccd580db933c/On-defining-violence-and-why-it-matters.pdf

Hassan, Oz. (2012). Constructing America's Freedom Agenda for the Middle East: Democracy or Domination. London. Taylor & Francis Group. Saatavilla: https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/reader.action?docID=1075114

Heinz, Dieterich. (1985). Global U.S. State Terrorism: An Interview With Noam Chomsky. Crime and Social Justice, (24), 96-109. Saatavilla: <https://www.jstor.org/stable/29766271?seq=1>

Heitmeyer, Wilhelm & Hagan, John. (2003). International handbook of violence research. Kluwer Academic Publishers. Boston.

Hobbes, Thomas. (2018). Leviathan. Lerner Publishing Group. ProQuest Ebook Central.

Hoekstra, Quint. (2021). Helping the Contras: The Effectiveness of U.S. Support for Foreign Rebels During the Nicaraguan Contra War (1979–1990), Studies in Conflict &

Terrorism, 44(6), 521–541. Saatavilla: https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/1057610X.2019.1568004?needAccess=true

Imbusch, Peter. (2003). Concept of Violence. Teoksessa: Heitmeyer, Wilhelm & Hagan, John. (2003). International handbook of violence research. Kluwer Academic Publishers. 13–39. Saatavilla: https://books.google.it/books?id=A4mqsik_VDcC&pg=PA13&lpg=PA13&dq=concept+of+violence+imbusch&source=bl&ots=6ug2vJiyvG&sig=ACfU3U3SjT4dEya1ZDKpGQcDSavQBsL-dw&hl=fi&sa=X&ved=2ahUKEwiw45T_mcP3AhWbhv0HHTDRCEYQ6AF6BAgoEAM#v=onepage&q&f=false

Jackson, Richard. (2008). The Ghosts of State Terror: Knowledge, Politics and Terrorism Studies, Critical Studies on Terrorism, 1(3), 377-392. Saatavilla: <https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/17539150802515046?needAccess=true>

Jackson, Richard, Murphy, Eamon, and Scott Poynting eds. (2009). Contemporary State Terrorism: Theory and Practice. London: Taylor & Francis Group.

Jarvis, Lee and Lister, Michael. (2014). State Terrorism Research and Critical Terrorism Studies: An Assessment. Critical Studies on Terrorism, 7(1), 43-61. Saatavilla: https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=state+terrorism+research+and+critical+terrorism+studies&btnG=

Killingsworth, Matt, Sussex, Matthew & Jan Pakulski. (2016). Violence and the State. Manchester University Press.

Lutz, James. M. (2010). A Critical View of Critical Terrorism Studies. Perspectives on terrorism (Lowell), 4(6), 31–40. Saatavilla: https://www.jstor.org/stable/pdf/26298493.pdf

Mabee, Bryan. (2004). Discourses of Empire: The US 'Empire', Globalisation and International Relations. Third World Quarterly, 25(8), 1359–1378. Saatavilla: https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/0143659042000308410?needAccess=true

Malkki, Leena. (2020). Mitä tiedämme terrorismista. Otava. Helsinki.

Mckeown, Anthony. (2011). The Structural Production of State Terrorism: Capitalism, Imperialism and International Class Dynamics. Critical Studies on Terrorism, 4(1), 75–93. Saatavilla: https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/17539153.2011.553389?needAccess=true

Moore, Erik. A. (2018). Rights or Wishes? Conflicting Views over Human Rights and America's Involvement in the Nicaraguan Contra War. Diplomacy and Statecraft. 29(4), 716–737. Saatavilla: https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/09592296.2018.1528789?needAccess=true

Silke, Andrew. (2009). Contemporary Terrorism Studies, Issues in Research. Teoksessa: Jackson, Richard; Marie Breen Smyth ja Jeroen Gunning (toim.), Critical Terrorism Studies, A New research Agenda, 34–48. Routledge: Oxon ja New York. Saatavilla: https://www.researchgate.net/publication/272885612_Contemporary_Terrorism_Studies_Issues_in_Research

United Nations. (2022). Uphold International Law. [online] Saatavilla: https://www.un.org/en/our-work/uphold-international-law Viitattu: 20.04.2022.

Westra, Laura. (2012). Faces of State Terrorism. Brill. Leiden.

Wright, Joshua. (2019). State terrorism: Are Academics Deliberately Ignoring it? Journal of Global Faultlines, 6(2), 204-214. Saatavilla: https://www-jstor-org.ezproxy.jyu.fi/stable/pdf/10.13169/jglobfaul.6.2.0204.pdf?ab_segments=0%252Fbasic_search_solr_cloud%252Fcontrol&refreqid=excelsior%3Aab6782cd6b062dc193d2158d8df08cb5